

PLEDOARIA REVISTEI „ARHIVELE OLTENIEI” PENTRU ÎNFIINȚAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR CRAIOVEAN

SEVASTIAN CERCEL*

Abstract: The publication of *Arhivele Olteniei / Archives of Oltenia* journal is “the most precious” achievement of the *Friends of Science* Society in Craiova, which undertook an ambitious cultural plan for interwar Oltenia. The year of the journal’s publication – 1922 – is the one in which, in Craiova, the free University was established “meant to give all those who would like to be educated, the general, practical knowledge also related to topical problems of political, social and economic life”. From the beginning, the journal campaigned for the establishment of a University of Craiova, a project supported by the *Friends of Science* Society in Craiova and by the personalities of the time.

Ioan Bianu’s speech from March 1929, published in the pages of the journal, mentioned the “school from the *Archives of Oltenia*” and emphasized “the duty of establishing the University of Craiova”. At a time when education at all levels experienced a significant development in Romania, and higher education was characterized by a wide openness to society, the academic project of Oltenia was supported with tenacity, civic devotion and full confidence in its necessity and righteousness. In April 1947, when the University of Craiova was established by law, it had been 25 years since the first signal in this regard in the pages of the journal, and in the first council of the University Ephors we find personalities from Oltenia who supported, in time, this approach of *Arhivele Olteniei*.

Key words: *Arhivele Olteniei* journal, *Friends of Science* Society, University of Craiova, higher education in Craiova.

1. Preliminarii. Revista „Arhivele Olteniei”, cea mai importantă ca profil enciclopedic din perioada interbelică pentru spațiul geografic asumat, a surprins de la început prin diversitatea domeniilor abordate, de la istorie și arheologie, la geografie, folclor, literatură, artă, învățământ, presă sau medicină. S-a afirmat

---

* Prof. univ. dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, al Academiei Române; Centrul de Studii și Cercetări de Drept Privat, Facultatea de Drept, Universitatea din Craiova; e-mail: sevastiancercel@yahoo.com.

întemeiat că revista a excelat în domeniul istoriei, observându-se, printre altele, că rubrica de specialitate deschidea fiecare număr al acesteia¹, cu o preocupare constantă pentru lămurirea unor date și evenimente importante din istoria României: formarea poporului român și continuitatea sa în spațiul carpato-dunărean, permanența ideii de libertate, independență și unitate națională, vechimea și originea Craiovei, instituții și dregătorii feudale (bănia și căimăcămia) genealogia unor mari familii boierești (Craioveștii, Buzeștii, Brădeștii, Crețeștii, Bengeștii, Jienii, Obedenii etc.) sau domnitoare (Neagoe Basarab, Mihai Viteazul, Constantin Brîncoveanu, Constantin Mavrocordat etc.). Primul număr al revistei vede lumina tiparului în ianuarie 1922. Revista apare sub conducerea lui Charles Laugier și a unui comitet de redacție alcătuit din profesorii Șt. Ciuceanu din Craiova, T.G. Bulat din Rm. Vâlcea și Al. Bărcăcilă din Turnu Severin. Secretariatul de redacție îi revine lui C.D. Fortunescu, profesor de limba franceză, care militează pentru apariția și menținerea „Arhivelor Olteniei” la nivelul publicisticii românești, asigurându-i caracterul științific și patriotic, devenind co-director (1923) și director (1926) al revistei. Profesorul Nicolae Iorga deschide primul număr al revistei cu „Regionalism oltean” și „Partea Olteniei în literatura românească”, ambele purtând mențiunea „Idei dintr-o conferință la Craiova”².

Din articolul-program și apelul trimis pentru a semna apariția revistei, semnate de dr. Ch. Laugier, desprindem argumente și repere pentru acest demers³. Se subliniază *ab initio* că proiectul unei publicații periodice aparține Cercului „Prietenilor Științei” din Craiova. Nevoia apariției revistei are în vedere că „în întreaga Oltenie se găsește atâta material documentar pentru trecutul nostru, pentru istoria neamului nostru, încât a nu stimula și canaliza cercetările oamenilor

¹ Pentru Revista „Arhivele Olteniei”, 1922–1943, a se vedea, Justin Constantinescu, Florea Firan, Tudor Nedelcea, *Arhivele Olteniei (1922–1943). Bibliografie*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, *Cuvânt înainte*, pp. 5–9. Lucrarea a fost publicată la puțin timp după reparația revistei, în anul 1981, și cuprinde o descriere sumară a colecției revistei în perioada 1922–1943 (pp. 315–316). De asemenea, *Addenda* include „Articole redacționale” (pp. 309–314), precum și informații privind „Data apariției numerelor” (pp. 317–319), care menționează și numărul 131–148, ian. 1944 – dec. 1946, anul XXIII–XXV (1944–1946), fiind prezentat și cuprinsul acestui număr devenit bibliofil (p. 9, nota 10); Florea Firan, *Presa craioveană 1838–2007*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2007, pp. 136–150. Pentru contribuția lui C.D. Fortunescu la apariția revistei „Arhivele Olteniei” și specificitatea acesteia, I. Anastasia, *C.D. Fortunescu – un spirit polivalent. Studiu monografic*, Craiova, Editura Aius, 2007, pp. 62–70.

² N. Iorga, *Regionalism oltean*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr. 1, ianuarie 1922, pp. 5–10, în care subliniază în încheiere: „regionalismul e, desigur, nu un mijloc de paradă, ci un îndemn spre muncă, spre acea spornică muncă în hotare bine definite, cu puteri chibzuite în tot adevărul lor, care poate transforma orașe sacrificate, provincii neglijate, populații părăsite, în factori energici de temeinică dezvoltare a poporului român”; N. Iorga, *Partea Olteniei în literatura românească*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr. 1, ianuarie 1922, pp. 10–15. În primul număr semnează C.D. Fortunescu, G. Mil. Demetrescu, T.G. Bulat, C.S. Nicolăescu-Plopșor, C.M. Ciocazan, St. Ciuceanu, Dem. D. Stoenescu, Al. Bărcăcilă, P. Drăghici, C. Stănică, Al. Daniel, I. Carp.

³ Ch. Laugier, *Primul cuvânt*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr. 1, ianuarie 1922, pp. 1–2; Idem, *Iată apelul nostru trimis numai câtorva persoane și de care rugăm pe toți cititorii a lua cunoștință*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr. 1, ianuarie 1922, pp. 3–4.

de bunăvoință (...), ar fi o neiertată greșeală”. Ce va publica revista? „*Tot ce interesează Oltenia. Atât cercetări asupra trecutului, cât și manifestațiile culturale și de viață oltenească din prezent*”. În plus, revista nu se va limita „exclusiv la Oltenia” pentru că „*suntem o părticică dintr-un tot, o regiune dintr-o țară, și tot ce atinge țara, toate progresele științei, toate mișcărilor și manifestațiile sociale ne ating și pe noi; regionalism nu înseamnă exclusivism*”.

În rândurile semnate de primul director al revistei, regăsim răspunsuri pentru posibilele interogații privind denumirea acesteia: de ce „Arhivele Olteniei”? Se cunoaște că propunerea inițială era „Analele Olteniei”, dar, la insistențele profesorului C.D. Fortunescu, s-a stabilit denumirea „Arhivele Olteniei”. Când trimite la „întreaga Oltenie”, denumirea revistei este firească și necesară dacă avem în vedere că „*revista va nota toate mișcărilor din actualitate și mai cu seamă va cerceta și publica material documentar pentru trecutul Olteniei*” (dr. Charles Laugier). Se afirmă de la început, într-un inspirat joc de cuvinte, că „*trecutul Olteniei va asigura viitorul revistei*”. Fixarea proiectului editorial într-un spațiu geografic – provincia istorică ce are capitala la Craiova –, era utilă și necesară pentru legitimarea și susținerea acestuia. Pe de altă parte, se știe că termenul „arhivă” era utilizat în denumirea unor reviste în spațiul românesc și european, în perioada în care a fost lansată revista craioveană. Dar poate să apară întrebarea firească: de ce „Arhivele...”? De ce pluralul substantivului feminin „arhiva”, care oricum trimite la „*totalitatea actelor și documentelor*” Olteniei.

Se observă, mai întâi, că intenția fondatorilor a fost ca revista să reunească, de la început, colaboratori din toate județele Olteniei. Un prim răspuns poate avea în vedere acest aspect care exprimă dorința de integrare a cercetării din întreaga regiune, oferind fiecărui județ posibilitatea unei participări directe. O veritabilă „*arhivă a arhivelor județelor Olteniei*”. Trebuie să avem în vedere că la momentul respectiv, în spațiul editorial românesc era binecunoscută revista „*Arhiva Istorică a României*”, rezultatul eforturilor ilustrului savant B.P. Hasdeu (1831–1907), care, între 1876–1900, a condus Arhivele Statului din București. La 24 august 1864, este publicat primul tom, care avea scris pe foaia de titlu următoarele mențiuni: „*Arhiva Istorică a României. Sub auspiciile Ministerului Justiției, Cultelor și al Instrucțiunii Publice. Colecțiune critică de documente asupra trecutului român începând de la timpurile celei mai îndepărtate și până în anul 1800*”⁴. În plus, „*Arhiva Dobrogei*” era revista Societății pentru cercetarea și studierea Dobrogei, care a apărut în anul 1916 – cu 6 ani înaintea revistei craiovene – sub îngrijirea lui Constantin Moisil. Această revistă era axată pe probleme de arheologie și numismatică, istorie și etnografie

---

⁴ Adina Berciu-Drăghicescu, *Revista „Arhiva Istorică a României”. Documente de arhivă*, disponibil <http://lissr.unibuc.ro/6-berciu.pdf>, accesat aprilie 2022. Chiar în revista „Arhivele Olteniei”, I, ian. 1922, nr. 1, p. 121, la rubrica semnată T.G.B. (Bulat), regăsim date privind revista „Arhiva din Iași”: mai întâi, o apreciere critică „cu un conținut așa de haotic, în No. 2, 1921”, după care urmează informația utilă: „ni se dau câteva însemnări asupra unei școli necunoscute în Olăneștii din Oltenia la 1697 de către profesorul Bărbulescu I”.

dobrogeană⁵. La rândul său, Dimitrie Gusti înființase, în 1919, revista „*Arhiva pentru știință și reformă socială*” (ASRS), publicație periodică a Institutului Social Român. Revista apare până în anul 1944, când este suspendată. Este prima și cea mai importantă revistă științifică înființată de Dimitrie Gusti, care a fost directorul acesteia de la început și până la ultimul număr publicat⁶. Pe de altă parte, în spațiul european al publicațiilor periodice termenul „arhivă” era, de asemenea, prezent: „*Arhiva de istorie a comerțului de carte german*” (publicație juridică germană a cărei apariție a fost identificată pentru anii 1879–1898); „*Arhiva de istorie și literatură*” (publicație istoric-culturală germană, a cărei apariției a fost identificată pentru anii 1830–1835); „*Arhiva poștei și telegrafiei*” (publicație de specialitate germană, editată în perioada 1873–1944); *Arhiva parlamentară sau Arhivele parlamentare* din perioada 1787–1860; „*Arhiva de drept penal Goltdammer*” (publicație juridică germană, înființată în anul 1853)⁷.

În al doilea rând, s-ar putea aprecia că la Craiova, în anul 1922, fondatorii revistei „Arhivele Olteniei” au ales această denumire pentru a prefigura deschiderea revistei către mai multe domenii de analiză. Profilul revistei se desprinde și din rubricile acesteia, care s-au păstrat, în bună măsură, peste timp: „Oltenia istorică”, „Oltenia arheologică”, „Oltenia folcloristă”, „Oltenia naturalistă”, „Oltenia literar-artistică”, „Oltenia culturală”, „Note pe marginea cărților”, „Note și comunicări”, „Cronica științifică” sau „Figuri istorice oltene”. Revista nu era „specializată”, nu privea un singur domeniu care ar fi putut să fie însoțit de singularul cuvântului

---

⁵ Const. Moisil, *Cuvânt înainte*, București, 13 martie 1916, în „Arhiva Dobrogei”, vol I, pp. 3–7, disponibil <http://bjconstanta.ro/ArhivaDobrogei/1916.pdf>, accesat aprilie 2022. Volumul al doilea a apărut după război, cu nr. 1, ianuarie-aprilie 1919, la Tipografia Convorbiri literare–București, în 88 p., urmat de nr. 2, mai–iunie 1919, la aceeași tipografie, în 64 p. (pp. 89–152), iar nr. 3–4, datele iulie–decembrie 1919, au apărut, împreună, la Tip. Curții Regale–F. Göbl Fii–București, 1920, în 160 p. (pp. 153–312). Această serie din 1919 (nr. 1–4, 312 p.) are menționată pe copertă: Sub direcțiunea d-lor Const. Moisil și C. Brătescu. Volumul al treilea a apărut doar cu nr. 1 în 1920, sub direcția lui Constantin Moisil, la Tip. Curții Regale-F. Göbl Fii–București, în 40 p.

⁶ Pentru revistele științifice înființate și coordonate de Dimitrie Gusti, a se vedea, Ioan C. Popa, *Dimitrie Gusti – savant și ziarist*, în Dimitrie Gusti, *Ideile fundamentale ale dreptului presei*, București, Editura UZP, 2021, pp. XXVI–XXXII. Revista *Tribuna Juridică*, II, nr. 43–44 din 26 decembrie 1920, semnala – la rubrica Cărți, Reviste de drept apărute, pp. 93–95 – apariția revistei „*Arhiva pentru Drept și Politică*”, sub conducerea d-lor Arh. V. Bacaoanu, George Corbescu, George Drăgănescu, Alexandru Georgescu, cu studii „foarte interesante (scrise) de unii din cei mai de seamă jurisconsulți și oameni politici ai țării ca: D. Alexandresco, directorul nostru, Const. Disescu, Dem Negulescu, Andrei Rădulescu, Corneliu Botez (...)”.

⁷ Pentru a rămâne la Dimitrie Gusti, în lucrarea sa, apărută la Berlin, în anul 1908, – care a fost publicată în limba română, sub titlul *Ideile fundamentale ale dreptului de presă. Studiu introductiv în problemele dreptului la presă*, în volumul D. Gusti, *Opere II, texte stabilite, comentarii, note de Ov. Bădină și Oct. Neamțu*, București, Editura Academiei RSR, 1969, în traducerea realizată de Aurel Stoicanu – regăsim în „Bibliografie” mai multe reviste cu această denumire. Exemplele pot continua dacă observăm și alte surse care privesc alte spații naționale. Pentru enumerarea revistelor respective s-a utilizat „Bibliografia” din *Ideile fundamentale ale dreptului presei*, București, Editura UZP, 2021, *op. cit.*, pp. 156–195.

„arhivă” în denumirea acesteia⁸. Caracterul enciclopedic al revistei, asumat de comitetul de redacție, anunțat în articolul-program din anul 1922 și menținut peste timp, este un posibil răspuns la întrebarea privind denumirea acesteia. În anul apariției – 1922 –, denumirea revistei îi asigura o anumită particularitate și anunța o „*altfel de arhivă*”, o „*păstrare diferită*” a tezaurului științei, care asigura un „*dialog al științelor*”, o contribuție la o acțiune comună în beneficiul cititorilor. Peste timp, alegerea denumirii revistei – „Arhivele Olteniei” – denotă o deschidere remarcabilă și o dorință puternică de a fructifica un potențial imens al spațiului geografic fixat, precum și o experiență editorială pe măsură.

Pe de altă parte, în ianuarie 1922, la puțin timp după Marea Unire din 1918 (3 ani sau, mai exact, 37 de luni), în spațiul românesc asistăm, printre altele, la o dezvoltare fără precedent a presei scrise. Se afirmă că între cele două războaie mondiale asistăm la un *boom* al acesteia⁹, iar presa culturală și științifică este parte a acestei realități. Reușind să atragă personalități puternice ale învățământului și culturii din Oltenia, asigurând o deschidere spre întreaga țară, revista „Arhivele Olteniei” a desfășurat o vastă activitate științifică și a militat pentru numeroase idei care au suscitat o deosebită atenție în perioada interbelică: înființarea unei universități la Craiova¹⁰, reînființarea Teatrului național, elaborarea unui dicționar geografic și istoric al Olteniei, elaborarea unei bibliografii istorice a Olteniei ș.a. În acest context, este potrivit să amintim că domeniile asumate de revistă chiar din anul 1922, se regăsesc, în bună măsură, între domeniile de cercetare asumate de Institutul de Cercetări Socio-Umane din Craiova, din anul înființării sale¹¹. Dacă se are în vedere că fondatorul instituției craiovene, Constantin Stan Nicolăescu-Plopșor, a fost un colaborator permanent al revistei, care a semnat în paginile acesteia, începând cu primul număr, descoperim multiple puncte de legătură și conexiuni între proiecte instituționale din Oltenia și proiectul „Arhivele Olteniei”, inițiat în urmă cu un secol. Printre acestea, unul aparte privește înființarea

---

⁸ Fondatorii revistei anunțau de la început că „Arhivele Olteniei” este o revistă *ieșită din regionalism*, care privește „manifestarea spiritului oltenesc” surprins și „de alții decât oltenii”, iar „regionalism nu înseamnă exclusivism” (Ch. Laugier).

⁹ Cătălin Zamfir, *Istoria socială a României*, București, Editura Academiei Române, 2018, p. 75.

¹⁰ A se vedea, Tiberiu Nicola, Nicolae Novac, Marius Popescu (coord.), *Dezvoltarea învățământului superior în Oltenia*, Craiova, 1979, *Aspirații și împlinirea unui ideal*, pp. 1–9, care punctează că ideea înființării Universității din Craiova a făcut parte din programul revoluționar de la 1848 și, printre altele, subliniază implicarea revistei „Arhivele Olteniei” în susținere acestei idei. Din colectivul de redacție al acestei lucrări face parte și Ion Pătroi – lector dr. la Universitatea din Craiova în acel moment –, care peste doi ani de la apariția acestei lucrări avea să devină redactor responsabil al revistei „Arhivele Olteniei”, serie nouă.

¹¹ Acest aspect a fost subliniat de mai mulți colegi în momentul în care a fost lansată în dezbatere internă ideea proiectului centenarului revistei „Arhivele Olteniei”; în același sens, Cezar Avram, *Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”*, în Dinică Ciobotea (coord.), *Convergențe culturale și naționale în istoria Universității din Craiova*, Craiova, Editura Aius, 2008, pp. 196–200.

Universității Olteniei, proiect susținut puternic în paginile revistei în perioada interbelică, după cum vom sublinia în rândurile de față¹².

2. Revista „Arhivele Olteniei” și „Prietenii Științei” din Craiova. Publicarea revistei „Arhivele Olteniei” este opera Societății „Prietenii Științei” din Craiova, după cum s-a spus, poate chiar realizarea „cea mai de preț” a acesteia¹³. Societatea a fost înființată la București, la 9 iunie 1913, de Gheorghe Țițeica și Victor Anestin, ambii craioveni, și „urmărea” – după cum se preciza în statut – „să întrunească pe toate persoanele care doresc răspândirea cunoștințelor teoretice și practice ale tuturor științelor”. Societatea era deschisă „către orice persoană doritoare de cultură”, iar conferințele de popularizare a noilor cuceriri ale științei organizate în toată țara au fost rapid remarcate. Printre obiectivele concrete asumate regăsim: fondarea de biblioteci științifice, organizarea de cursuri populare, cercetări botanice, geologice, astronomice, dar și constituirea unor „Case ale Științei” în principalele localități ale României. La constituirea societății „a luat parte aproape întreaga intelectualitate română”, avea să susțină peste ani Dem D. Stoenescu, când consemna în revista „Arhivele Olteniei” despre „Începuturile societății”, în calitate de secretar general al Societății „Prietenii Științei” din Craiova¹⁴.

La începutul anului 1915, prima localitate din țară în care s-au pus bazele unei filiale a societății a fost Craiova, iar inițiativa a fost primită cu entuziasm și a constituit un moment important pentru viața culturală a cetății: „A fost o sărbătoare pentru craioveni momentele memorabile, de la Teatrul Național din Craiova, unde

---

¹² Pentru problema întemeierii unei universități la Craiova, regăsim în paginile revistei, în ordine cronologică: Gen. Rudeanu, *Universitatea Olteniei* (I, nr. 2–3, ian. 1922, p. 259); Fortunato, *Mișcarea culturală*, (II, nr. 6, martie–aprilie, 1923, p. 148); Dr. Ch. Laugier, *O instituție universitară la Craiova* (IV, nr. 21–22, sept. – dec., 1925, p. 505); Fortunato, *Mișcarea culturală*, (V, nr. 24, martie–aprilie, 1926, p. 149); Dr. Ch. Laugier, *Cuvânt către doi miniștri olteni*, (VII, 1928, p. 162); C.D.F., *O universitate la Craiova* (VIII, nr. 41–42, ianuarie–aprilie, 1929, p. 160); prof. Ion Bianu, *Pentru o universitate la Craiova*, (VIII, nr. 43–44, mai–august, 1929, p. 201); *Pentru o universitate la Craiova*, moțiune semnată de intelectualitatea craioveană (VIII, nr. 43–44, mai–august, 1929, p. 369); *Congresul studențesc de la Craiova* (VIII, nr. 43–44, mai–august, 1929, p. 523); C.D.F., *Cronică oltenească*, (XII, nr. 69–70, sept. – dec., 1933, p. 419); C. D. F., *Ion Bianu*, (XIV, nr. 77–78, ian. – apr., 1935, p. 161); Fortunato, *Craiova centru universitar* (XVI, nr. 89–91, ian. – iunie, 1937, p. 172); Fortunato, *Chestiunea unei Universități a Olteniei*, (XVII, nr. 95–96, ian. – apr., 1938, p. 128); C.D.F., *Cuvânt de deschidere la seria conferințelor 1940–1941 ale Societății Prietenii științei* (XIX, nr. 107–112, 1940, p. 277).

¹³ F. Firan, *op. cit.*, p. 139. Revista va publica, în timp, multe aspecte privind istoricul și activitatea acestei societăți, a se vedea „Arhivele Olteniei”, I, nr. 1, ianuarie 1922, pp. 91–100, care publică date privind consiliul de administrație, diferitele comitete, conferințele din anul 1922; Dem. D. Stoenescu (avocat, secretar general al societății), *Din istoricul Societății „Prietenii Științei” – Craiova.*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr. 2–3, iunie 1922, pp. 191–202, care publică date privind începuturile societății, filiala Craiova, conferințele din anii 1915–1916, al doilea Comitet, conferințele din anii 1919–1921.

¹⁴ „Arhivele Olteniei”, I, nr. 2–3, iunie 1922, pp. 191–192; Pentru aspecte privind „Societatea Prietenii Științei – expresie a spiritului luminist, a se vedea, Ioan Anastasia, *C.D. Fortunescu – un spirit polivalent. Studiu monografic*, Craiova, Editura Aius, 2007, pp. 54–62.

a fost prima adunare. Ne mai amintim cuvintele președintelui activ, d-l G. Țițeica, ale d-lor Stănculescu, I. Jianu, ș.a., cuvinte de îndemn la muncă și de profeție pentru reușită”, nota decanul Baroului Dolj în primul număr al revistei „Arhivele Olteniei”. În cancelaria Liceului „Carol I”, la 29 ianuarie 1915, personalități culturale ale orașului au constituit Comitetul secțiunii locale a Societății „Prietenii Științei”, format din: președinte de onoare – general dr. Ion Vercescu, președinte activ – dr. Charles Laugier, 2 vicepreședinți – ing. Constantin Mateescu, dr. Voiculescu, 2 secretari – prof. C.D. Fortunescu, Nicolae Popescu, bibliotecar – prof. Marin Demetrescu, casier – dr. F.E. Mayer. S-a luat hotărârea ca „duminică, 8 februarie 1915, să se înceapă conferințele și prelegerile Societății”, care se vor organiza duminica, între orele 11,00 – 12,00, în amfiteatrul Liceului „Carol I”. Prima conferință a fost susținută chiar de președintele activ, dr. Ch. Laugier, intitulată „Boalele ce însoțesc armatele: Ciuma”.

Perioada februarie 1915 – iunie 1916 reprezintă prima etapă a activității deosebite pe care a desfășurat-o filiala craioveană. Este remarcabil că au fost susținute 50 de conferințe, fiind abordată o problematică diversă, după un calendar bine stabilit și anunțat din timp. Începând din iulie 1916, activitatea societății este întreruptă, și va fi reluată în ianuarie 1919, când se va adopta un statut propriu – până atunci funcționase cu statutul societății din București –, care va fi modificat în aprilie 1921. Societatea craioveană își va lărgi aria preocupărilor și în alte zone ale Olteniei, cu activități similare celor de până atunci: conferințe, înființarea unor biblioteci, a unui muzeu științific, organizarea unor excursii cu scop de cercetare, înființarea unor publicații periodice¹⁵.

În „Primul Cuvânt” din ianuarie 1922, în primul număr al revistei, Ch. Laugier menționează chiar de la început: „E câtva timp, ani aproape, de când noi, câțiva, reuniți la Cercul «Prietenilor Științei» din Craiova, ne trudim, ca pe lângă cele ce am făcut până acum pentru răspândirea științelor, să scoatem și o publicațiune periodică. Ne dăm foarte bine seama de nevoia ei”. După cum mărturisește Laugier, după o perioadă de ezitare, în care a fost necesară o analiză a dificultăților materiale, morale, intelectuale ale unei asemenea inițiative, după o perioadă de pregătire a acestei responsabilități, se decide înființarea revistei având în vedere că „toți Prietenii Științei care sunt și ai mei (...) m-au asigurat de colaborarea lor”, iar „distinși profesori și specialiști olteni” – St. Ciuceanu, T. Bulat, Al. Bărcăcilă, C. Fortunescu – au fost de acord „să se asocieze cu mine la conducerea acestei publicații”.

Mesajul dezvăluie legătura puternică a revistei cu societatea craioveană și utilizează imaginea pe care aceasta reușise să o construiască rapid în Oltenia prin dăruirea oamenilor de cultură implicați. În egală măsură, se transmite publicului – în general, dar mai ales celui familiarizat cu activitatea societății – invitația de a susține noua inițiativă a „Prietenilor Științei” din Craiova. În paginile revistei, va fi

¹⁵ Statutul Societății „Prietenii Științei”, Craiova, în „Ramuri”, 1919, pp. 3–4.

oglundită permanent activitatea societății craiovene, iar membrii acesteia vor publica numeroase studii și cercetări valoroase. Sintetic, personalitățile care asigurau conducerea revistei, dar și mulți colaboratori sau susținători ai acesteia, făceau parte direct din societate sau erau implicați în mișcarea culturală inițiată de „Prietenii Științei” din Craiova.

În paginile revistei „Arhivele Olteniei”, un proiect împlinit al „Prietenilor Științei”, vor fi consemnate, constant, activitățile științifice și culturale din Craiova și din Oltenia, (.) Direcția revistei va fi preluată de C.D. Fortunescu, care, pentru o perioadă, a îndeplinit și funcția de vicepreședinte al societății. Va fi ales președintele acestei societăți, după ce Dem. D. Stoenescu a decedat la 13 decembrie 1934¹⁶. Prietenii Științei din Craiova, prin inițiative și acțiuni asumate cu responsabilitate, exercită o influență benefică în viața culturală a Olteniei în perioada interbelică: conferințe de aleasă recunoaștere națională, impuneri de valori, din toate domeniile, în principal prin paginile „Arhivelor Olteniei”, stimularea cercetărilor istorice, arheologice sau literare, inițiative privind cinstirea unor personalități oltene, pentru construirea de monumente și busturi memoriale, susținerea instituțiilor muzeale și a bibliotecilor publice. Societatea a întreprins demersuri pentru construirea unui Palat cultural propriu sau pentru repararea și reînființarea Teatrului Național din Craiova. Societatea va avea câteva sute de membri activi, iar activitatea lui Gh. Țițeica, N. Iorga, C. Argetoianu, Victor Anestin, Simion Meheninți sau Tzigara-Samurcaș dovedește anvergura, prestigiul și seriozitatea proiectelor sale.

3. Învățământul în paginile revistei. Redactorii revistei „Arhivele Olteniei” în perioada interbelică au fost cadre didactice, iar efortul profesorilor din întreaga Oltenie, pentru colaborare, este neîndoielnic. În acest context, este firesc să regăsim o atenție deosebită pentru învățământ în paginile revistei, care publică documente inedite privind activitatea școlilor și profesorilor din Craiova, studii și articole privind diferitele aspecte ale învățământului din Oltenia. Se publică micromonografiile principalelor școli craiovene – *Școala Centrală, Institutul Lazaro-Otetelișanu, Institutul de băieți Raymond, Școala de menaj „C.D. Popovici”* –, ale liceelor „Frații Buzești” și „Carol I”. Se publică date despre starea școlilor din Oltenia și Banat, dar și despre contribuția lor la dezvoltarea învățământului românesc. Regăsim mărturii despre unii dascăli iluștri ca: Ioan Maioreșcu, Florian Aaron, Mihail Strajanu, Marcu Tului Chețeanu, Isidor Selejan, Ion Bombăcilă, Elena I. Stăncescu, Grigore Pleșoianu, Petrache Poenaru ș.a.¹⁷. Spre exemplu, „Încredințarea”, semnată de mai mulți cetățeni râmniceni, la 7 august 1849, este publicată în „Arhivele Olteniei”, în septembrie–decembrie 1925. Cuprinde „Însemnări despre profesorul craiovean Stanciu Căpățineanu”, „un cinstit și sârguincios dascăl al

¹⁶ Primul președinte al societății, Ch. Laugier, a decedat la 16 august 1930.

¹⁷ F. Firan, *op. cit.*, p. 149; I. Anastasia, *op. cit.*, p. 69. A se vedea Justin Constantinescu, Florea Firan, Tudor Nedelcea, *Arhivele Olteniei (1922–1943). Bibliografie*, pp. 196–207, nr. 2722–2888.

începuturilor școlii românești”, care „s-a aflat necurmat în slujbele statului, adică de la 1826 până la 1837 profesor și inspector la școala centrală din Craiova; apoi de la acest an fiind orânduit judecător la acest județ Vâlcea, au slujit în această calitate aproape 5 ani”¹⁸.

Statistic, în perioada 1922–1943, revista „Arhivele Olteniei” publică peste 60 de documente, precum și aproape 100 de studii și articole privind învățământul din Oltenia, semnate de I. Bianu, N. Coculescu, I. Filliti, Th. Gal, Th. Ionescu, V. Mihăilescu, A. Mihuleț, Iuliu Moisil, C.S. Nicolăescu-Plopșor, M. Stăureanu, G. Țițeica, gen. Rudeanu ș.a. Conținutul materialelor publicate denotă preocuparea autorilor pentru educația de calitate, interesul pentru istoria învățământului românesc și implicarea colegiului de redacție în soluționarea diferitelor probleme resimțite în acest domeniu. Un număr impresionat de recenzii asupra cărților referitoare la problemele școlii, semnate de C.D. Fortunescu, ilustrează interesul acestuia pentru istoria și actualitatea învățământului. În paginile revistei sunt recenzate cărțile unor autori prestigioși, precum Ștefan Velovan (*Cunoștințe pregătitoare și mecanica faptelor, Metoda proiectării faptelor*), Dimitrie Gusti (*Sociologul*), Vasile Băncilă (*Erocrație și pedagogie*), N.I. Herescu (*Institutul de studii latine*), Petre Sergescu (*Un mare dascăl: Teodor Costescu*), Al. Tzigara-Samurcaș (*Fundația universitară „Carol I”*), Ilie Popescu-Teiușan (*Spre o nouă educație a tineretului, Pedagogia comunităților de muncă*), Aurel Sacerdoțeanu (*Un sfert de veac de la întemeierea Universității populare „N. Iorga” din Vălenii de Munte*) etc.

4. Universitatea Liberă a „Prietenilor Științei” din Craiova. Revista „Arhivele Olteniei” semnalează eforturile Societății „Prietenii Științei” pentru înființarea „Universității Libere”, după modelul Universității de la Vălenii de Munte, înființată de Nicolae Iorga. În iunie 1922, Dem. D. Stoenescu publică primele rânduri în revistă cu privire acest proiect¹⁹. Se amintește că în martie 1921, într-o conferință publică, susținută la Craiova, Nicolae Iorga a exprimat ideea întemeierii unei Universități libere „menită să dea tuturor celor ce ar vrea să se instruiască, cunoștințele generale, practice și în legătură cu problemele actuale ale vieții politice, sociale și economice”. Societatea „Prietenii Științei” din Craiova avea acest obiectiv, iar comitetul acesteia „încurajat de un îndemn venit de la o personalitate ca aceea a d-lui profesor Iorga, s-a întrunit la 6 aprilie 1922 și a hotărât în principiu întemeierea unei Universități libere la Craiova”. Comitetele reunite ale societății la consfătuirea din 20 aprilie 1922, la care au fost „invitați

¹⁸ C.N. Mateescu, *Însemnări despre profesorul Craiovean Stanciu Căpățineanu*, în „Arhivele Olteniei”, IV, nr. 21–22, sept.–dec., 1925, p. 490. Încredințarea fiind dată „sulgeresei Marghioala, văduva profesorului Stanciu Căpățineanu, ca să poată căpăta un ajutor de la Magistrul orașului Râmnicu-Vâlcea”, necesar pentru „traul și trebuința creșterii și învățaturii a 2 copii și 2 fete, ce sunt de tot nevârstnici, fără a avea măcar o casă în care să locuiască, meritând mila înaltei stăpâniri”.

¹⁹ Dem. D. Stoenescu, *Universitatea liberă*, în *Din istoricul Societății „Prietenii Științei” – Craiova*, „Arhivele Olteniei”, I, nr. 2–3, iunie 1922, pp. 203–204.

numeroși intelectuali craioveni, conducătorii instituțiilor culturale locale, reprezentanți ai presei”, au hotărât definitiv înființarea *Universității libere a „Prietenilor Științei”*. Propunerea pentru această denumire a venit chiar de la profesorul Nicolae Iorga, prezent la ședință.

S-a stabilit că Universitatea liberă va dezvolta cicluri de conferințe în jurul unei idei sau un curs complet dintr-o anumită materie, care vor fi predate de profesori de la universități românești sau din străinătate, care vor fi invitați să se alăture acestei activități. De asemenea, se dorea invitarea intelectualilor craioveni – „medici, ingineri, avocați, preoți, profesori și oricine se simte în stare de a ne da prețiosul său concurs în acest sens”.

Foarte repede – în ziua de miercuri, 10 mai 1922 –, începe activitatea Universității libere, cu o serie de șase prelegeri susținute de Nicolae Iorga – patru prelegeri despre „Istoria Artei europene în legătură cu istoria universală”, iar două despre „Dezvoltarea Artei românești”. Cursurile s-au desfășurat în localul Teatrului Național, în fața unui public foarte numeros „cum numai un fermecător maestru al cuvântului, cu autoritatea intelectuală și morală a d-lui Iorga, este în stare să atragă”²⁰.

În paginile revistei se sublinia că, de foarte mult timp, „dar în special de la război încoace, aproape nu este ședință a comitetului societății, în care să nu se discute asupra posibilității și oportunității întemeierii la Craiova a unei Universități populare”. Se aprecia că este o datorie patriotică, „o chestiune de ambiție ca noi Oltenii, și în această privință capitala, Craiova, trebuie să dea exemplu și să ia inițiativa, să ne unim, să ne încordăm puterile pentru a face din Craiova nu numai un centru de negustori și de rentieri, dar un centru industrial și cultural, un centru creator de viață, a cărui lumină să iradieze nu numai în cuprinsul banatului oltenesc, dar în întreaga Românie Mare”.

Scopul acestei universități, consemnat în documentele Societății „Prietenii Științei” din Craiova, este de „a răspândi cultura generală și de specialitate printre cei dornici de instrucțiune, dar care nu au avut și nu au posibilitatea de a și-o completa la școlile oficiale”. Se sublinia că învățământul acestei Universități va fi „de preferință de ordin practic și în legătură cu problemele actuale ale vieții noastre politice, sociale și economice, completând astfel cunoștințele și însușirile, potrivit realităților de azi”. În comitetul pentru organizarea acesteia regăsim personalități craiovene implicate în activitatea societății: dr. Ch. Laugier, gen. V. Rudeanu, C. Popp, C.D. Fortunescu, I.B. Georgescu, St. Ciuceanu, M.V. Demetrescu, dr. D. Ștefănescu, E. Bănescu ș.a.

²⁰ La rubrica „Oltenia culturală”, „Arhivele Olteniei”, iun. 1922, nr. 2–3, pp. 256–259, *Universitatea Liberă „Prietenii Științei”*, redacția consemna că activitatea acesteia va începe la 1 mai 1922, „deocamdată la Liceul Carol”. Dar mențiunea lui Dem. D. Stoienescu privind data începerii cursurilor „miercuri, 10 mai”, care relatează „de la fața locului”, pare credibilă, data de 10 mai 1922 fiind într-adevăr o zi de miercuri. Data de 1 mai a fost preluată și în alte studii privind această chestiune. De altfel, în „Arhivele Olteniei”, I, dec. 1922, No. 4, p. 420, la rubrica „Oltenia culturală”, care reia informația privind înființarea Universității Libere – „cel mai de seamă eveniment cultural al orașului nostru din ultimele timpuri” – se menționează: „cursurile au și început la 10 mai trecut (...)”.

Este remarcabil că, după vacanță, la 1 noiembrie 1922, Universitatea Liberă își reia activitatea cu șase prelegeri susținute de același Nicolae Iorga, despre „*Curentele intelectuale ale secolului XIX și consecințele lor politice*”. Revista publică programul cursurilor, cu mențiunea că se țin în fiecare zi de lucru, între 6 ½ și 7 ½, în Amfiteatrul Liceului „Carol I”²¹.

În esență, realizarea Universității Libere, așa cum era văzută de Societatea „Prietenii Științei” din Craiova, era un prim pas – poate mic, dar însemnat –, pentru un proiect mai mare. Dar și așa „*propunerea de a înființa o Universitate, chiar și populară, ca orice lucru nou a surprins pe unii, iar pe alții i-a lăsat reci*” (s.n. – C. S.). Inițial „*nu a prins; ideea nu era încă matură*”²². Consiliul Societății va merge mai departe și va decide să facă demersuri pentru înființarea unui *Institut Economic* la Craiova și apoi, a unei *Universități de stat – Universitatea din România de Apus* –, proiect pentru care se va solicita sprijinul Parlamentului, așa cum se va consemna și în paginile revistei „Arhivele Olteniei”.

5. O inițiativă a revistei și situația învățământului național. Revista militează, de la început, pentru înființarea unei Universități craiovene, proiect susținut de Societatea „Prietenii Științei” din Craiova și de personalitățile timpului: C.D. Fortunescu, I. Popescu- Spineni, Ion Bianu, Gheorghe Țițeica și Simion Stoilow – ambii membri ai Academiei Române, pictorul Eustațiu Stoenescu, istoricul Nicolae Iorga, Gh. Ionescu-Sisești, C. Rădulescu-Motru ș.a.²³. Ideea înființării unei instituții de învățământ superior în Cetatea Băniei, obiectiv înscris în programul Revoluției de la 1848, susținută de o dorință arzătoare a oltenilor, era reluată după Marea Unire de la 1918 și se părea că sunt mai multe șanse de reușită. S-au formulat cereri, s-au semnat moțiuni, autoritățile centrale și personalitățile timpului au fost asaltate de însuflețitoare apeluri, s-au organizat întâlniri și dezbateri publice pe această temă la Craiova, Târgu-Jiu, Turnu Severin, Râmnicu-Vâlcea, dar și în București. Acest obiectiv a fost prezentat în presa și publicațiile

²¹ Luni: cursul de Istoria Românilor, prof. V. Mihailescu; Marți: Europa, din ceea ce a fost și ceea ce este azi, gen. V. Rudeanu; Miercuri: Boalele transmisibile, Dr. Ch. Laugier; Joi: Sfârșitul Republicii romane, prof. T. Ștefănescu; Vineri: Istoria Artelor la popoarele vechi (cu proiecții), prof. C.D. Fortunescu; Sâmbătă: Istoria Literaturii române, prof. Ionescu- Bujor.

²² *Universitatea Liberă „Prietenii Științei”*, în *Arhivele Olteniei*, nr. 2–3, iun. 1922, pp. 256–259, p. 257.

²³ I. Anastasia, *op. cit.*, pp. 40–42, care consemnează o veritabilă „Pledoarie pentru înființarea unei universități la Craiova” susținută de C. D. Fortunescu; F. Firan, *op. cit.*, p. 149; I. Bianu, *Pentru o universitate la Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, VIII, nr. 43–44, mai-aug. 1929, pp. 201–207 – cuvântare ținută cu prilejul unei întruniri publice la Craiova, la 5 martie 1929, când pledează pentru crearea unui învățământ universitar la Craiova; *O Instituție universitară la Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, IV, nr. 21–22, sept.–dec. 1925, pp. 505–507, „necesitatea înființării unei universități adusă în atenția publicului de Societatea „Prietenii Științei”; *O universitate la Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, VIII, nr. 41–42 ianuarie–aprilie 1929, p. 160. Pentru mai multe aspecte privind inițiativele pentru înființarea unei instituții de învățământ superior în „inima Olteniei”, *Dinică Ciobotea* (coord.), *Convergențe culturale și naționale în istoria Universității din Craiova*, Craiova, Editura Aius, 2008.

cultural-științifice ale timpului, în primul rând, în paginile revistei „Arhivele Olteniei”²⁴.

După 1918, învățământul de toate gradele a cunoscut o dezvoltare semnificativă în România. În ciuda menținerii unor dificultăți materiale, un număr tot mai mare e copii și tineri din toate provinciile românești au avut posibilitatea să urmeze diferite forme de învățământ. În primii ani de după Unire, preocupările guvernanților în acest domeniu priveau refacerea școlilor distruse în timpul războiului, asigurarea accesului la învățătură pentru toți tinerii și organizarea unitară a învățământului românesc²⁵. Cum era firesc, implicarea miniștrilor Instrucțiunii Publice din perioada respectivă a fost esențială pentru dezvoltarea învățământului românesc. O contribuție importantă a avut dr. Constantin Angelescu, care a condus ministerul timp de peste un deceniu, remarcându-se prin opera de construcții școlare. Născut la Craiova, în iunie 1869, într-o familie care trimite, prin ascendența mamei, la neamul Craioveștilor, absolvent al Școlii Obedeanu și liceului Carol I, a contribuit la adoptarea Legii învățământului primar al statului și a învățământului normal-primar din 26 iunie 1924, la uniformizarea sistemului de educație din România Întregită, la instituirea examenului de bacalaureat din 1925. „Școală cât mai multă! Școală cât mai bună! Școală cât mai românească!” este deviza sa, iar școlile construite în toate comunele și în multe sate românești, în perioada respectivă, au fost numite „tip Angelescu” (aveau patru săli de clasă, cancelarie și camera directorului).

Învățământul superior din această perioadă s-a caracterizat printr-o largă deschidere spre societate și a beneficiat de cadre didactice prestigioase, savanți cu o largă recunoaștere internațională. După 1918, se observă o relativă scădere a numărului tinerilor care plecau la studii în Occident și o creștere a studenților străini, mai ales din Bulgaria, Polonia, Iugoslavia sau Grecia, care urmau instituțiile de învățământ superior din România. Alături de învățământul universitar, care primește cel mai mare număr de studenți, s-a dezvoltat și

²⁴ Nicolae A. Andrei, *Câteva gânduri la o scumpă aniversare...*, în Dinică Ciobotea (coord.), *op. cit.*, pp. 119–123, unde amintește implicarea lui Tudor Arghezi, peste timp, în demersurile de înființare a universității, reluate după al Doilea Război Mondial, care scria în *Gazeta literară*: „Ascultă, Oltule, Măria Ta, și se va face neapărat dreptatea bine și mult meritată (...). Băieții și fetele din Oltenia, nu vor mai avea nevoie să alerge, pentru calificarea lor științifică și literară, departe...”.

²⁵ Ștefan Iancu, Ioan Scurtu, *Învățământul, științele și tehnica*, în *Istoria Românilor*, vol. VIII, *România Întregită (1918- 1940)*, Ioan Scurtu (coord.), București, Editura Enciclopedică, 2003, pp. 661–665; Marcela Sălăgean, *De la Unire la consolidarea statului unitar. Măsurile legislative în „primul” deceniu interbelic (decembrie 1918 – iulie 1930)*, în *Construind Unirea cea Mare*, vol. VIII, pp. 11–47, care surprinde dezvoltarea studiilor universitare în Transilvania și Bucovina după 1918 și reorganizarea rapidă pe baze românești a universităților din Cluj și Cernăuți; Cătălin Zanfir, *Istoria socială a României*, București, Editura Academiei Române, 2018, pp. 63–65. Pentru aspecte privind viața politică și diferite proiecte legislative, Keith Hitchins, *România 1866–1947*, București, Editura Humanitas, 2004, *Experimentul democratic 1919–1930*, pp. 441–451. Pentru unele aspecte privind Universitatea românească din Cernăuți, Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoie, București, Editura Humanitas, 1991, pp. 410–414.

învățământul tehnic, aplicativ, care beneficiază de noi structuri academice la București, Iași, Timișoara, Cluj. În iunie 1922, Andrei Rădulescu, în ședința solemnă a Academiei Române, pleda pentru o cultură juridică „puternică și cât mai răspândită”, indispensabilă pentru „a face cunoscută în adevărata lumină ideea de Drept, pentru a o infiltra adânc în sufletul maselor și pentru a întări sentimentul dreptății așa de trebuincios oricărei societăți civilizate”²⁶.

În plan normativ, imediat după Marea Unire, prin două acte normative foarte importante din septembrie 1919 se inițiază preluarea și reorganizarea Universităților din Cluj și din Cernăuți: decretul-lege nr. 4090 prin care „Universitatea maghiară din Cluj se transformă pe ziua de 1 octombrie 1919 în Universitate românească” și nr. 4091 prin care „Universitatea germană din Cernăuți se transformă pe ziua de 1 octombrie 1919 în Universitate românească”²⁷. După cum s-a subliniat argumentat, această acțiune nu avea numai un sens juridic-administrativ sau politic, pentru că nu avea în vedere numai trecerea instituțiilor respective în proprietatea statului român și înlocuirea limbii de predare – maghiara sau germana – cu limba română. Idealul universitar în România Întregită avea în vedere dorința de a arăta în mod convingător caracteristicile culturale românești și europene ale națiunii române, precum și implicarea în reconstrucția și progresul societății românești²⁸. În acest context național, preocupările Olteniei pentru înființarea unei universități sunt legitime, iar intelectualitatea craioveană s-a implicat energic în demersurile necesare.

6. Primul an, primul semnal: imboldul generalului Vasile Rudeanu. Primul apel pentru înființarea unei Universități în Craiova este publicat în

²⁶ A. Rădulescu, *Cultura juridică românească în ultimul secol* – Discurs rostit la 3 iunie 1922 în ședința solemnă sub președenția A.S.R. principele Carol, Academia Română, *Discursuri de recepțiune*, București, Editura Cultura Națională, 1923, p. 46. Pentru învățământul juridic românesc, Flavius – Antoniu Baias, Constantin Pintilie, *Evoluția învățământului juridic românesc în cei 100 de ani de la Marea Unire*, în „Dreptul românesc la 100 de ani de la Marea Unire”, Paul Pop, Radu Rizoiu (coord.), București, Editura Hamangiu, 2020, pp. 140–161. Pentru unificarea juridică, Mircea Dușu, *Un secol de stat și drept unitar național (1918–2018). Perspective istorice cultural-științifice*, București, Editura Academiei Române, Editura Universul Juridic, 2018, pp. 38–87.

²⁷ Publicate în „Monitorul Oficial” nr. 126 din 23 septembrie 1919; „Tribuna Juridică”, II, nr. 41–42, duminică 19 Decembrie 1920; G. Alexianu, *Repertoriu general alfabetic al tuturor codurilor, legilor, decretelor-legi, convențiunii, decrete, regulamente, etc. 1 ianuarie 1860–1 ianuarie 1940* publicate în „Monitorul Oficial”, colecția C. Hamangiu, Consiliul legislativ și în alte colecțiuni similare, M-Z, Monitorul Oficial și Imprimeria Statului, Imprimeria Centrală, București, 1941, p. 1752.

²⁸ Vasile Pușcaș, Veronica Turcuș, Șerban Turcuș (coord.), *Leadership academic clujean, 1919–2019*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2019, pp. 7–24; Marcela Sălăgean, *Un nou început. 1919–1939, două decenii de Universitate românească la Cluj*, în Marcela Sălăgean, Valentin Șerdan-Orga, *Înființarea și consolidarea Universității românești din Cluj între anii 1919–1939: Facultatea de Drept*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2019, pp. 17–92; Ioan-Aurel Pop, „Gaudeamus igitur!”, în Vasile Pârvan, *Datoria vieții noastre*, ediție anastatică prefațată de Ioan-Aurel Pop, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2017, p. 1, care subliniază că Vasile Pârvan „rămâne părintele Universității din Cluj”, iar mesajul acestuia din 3 noiembrie 1919, cu prilejul începerii cursurilor la nou înființata Universitate românească a Daciei Superioare din Cluj, continuă să fie „datoria vieții noastre”.

„Arhivele Olteniei” în iunie 1922, în primul an al apariției acesteia. Debutul activităților Universității Libere, consemnat în paginile revistei, oferă prilejul solicitării unor puncte de vedere pentru un proiect academic mai amplu. Generalul Vasile Rudeanu, un „distins și inimos fiu al Olteniei”, cum este prezentat de redacție, un om care și-a închinat carierei militare întreaga sa viață, trimite revistei un răspuns privind înființarea unei Universități în Craiova.

Familia Rudenilor, originară din Vâlcea, a dat istoriei românești câteva figuri de seamă, iar Vasile Rudeanu, născut la București în 1871, a beneficiat de o aleasă educație. A urmat, la Craiova, *Școala de fii de militari*, în perioada 1885–1889, și a îndeplinit, începând din anul 1898, diferite misiuni diplomatice în străinătate, legate de înzestrarea cu armament și mijloace de luptă a armatei noastre. În toamna anului 1914, primul ministru al țării, Ion I. C. Brătianu, îl va trimite în Apus în vederea pregătirii materiale a armatei. Un excelent tehnician și ofițer, abil negociator, cunoscător al mai multor limbi de circulație internațională, cu relații și cunoștințe în diverse cercuri militare și industriale, va dovedi permanent probitate profesională și un patriotism ardent. A elaborat mai multe lucrări de specialitate, iar „Memoriile” lăsate posterității conțin ample și diverse referiri la istoricul armatei române, aspecte inedite legate de participarea României la prima conflagrație mondială. Spre sfârșitul anului 1922, este comandant al Corpului 3 armată, cu reședința inițială la Galați, apoi la Chișinău, o nouă datorie care va fi conștiincios îndeplinită²⁹.

Scrisoarea transmisă revistei „Arhivele Olteniei” cuprinde un apel însuflețit pentru un obiectiv la fel de important ca cele asumate în întreaga sa activitate. Rândurile publicate nu propun o demonstrație „tehnică” pentru susținerea acestui proiect, ci invocă aspecte care să sensibilizeze opinia publică. Experiența diplomatică și cunoașterea contextului național, cu entuziasmul perioadei și cu numeroasele dificultăți pe multiple planuri, îl îndreptătesc să aprecieze că astfel de proiecte au nevoie de o largă susținere și mult devotament.

Se subliniază că cele 4 universități existente în acel moment la nivel național, poate sunt „*de ajuns ca număr, dar nu pare nimerit ca distribuție*” și se amintește necesitatea ca generațiile tinere să fie îndrumate și formate „*în mijlocul celor mai curate și arzătoare medii sociale românești*”. Se apreciază că Oltenia asigură „*cel mai prielnic mediu social în mijlocul căruia trebuie să se înalțe un mare centru de cultură: Universitatea din România de Apus*”. Se exprimă convingerea că odată înființată Universitatea Olteniei, se va ridica rapid pentru a deveni „*cel mai de seamă templu de știință și de energie românească*”³⁰. Merită amintit că în 1924

²⁹ General Vasile Rudeanu, *Memorii din timp de pace și război*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Dumitru Preda și Vasile Alexandru, București, Editura Militară, 1989, pp. 5–39; Octavian Ungureanu, *Logofătul Teodosie Rudeanu. Un oltean guvernator al Transilvaniei în timpul lui Mihai Viteazul*, în „Ramuri”, IX, nr. 8, 1974, p. 8; Octav-George Lecca, *Familii boierești române. Istoric și genealogie (după izvoare autentice)*, București, 1899, pp. 425–427.

³⁰ Generalul Rudeanu, *Universitatea Olteniei*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr 2–3, iunie 1922, pp. 259–262, publicat cu mențiunea redacției: „Cerând personalităților noastre de samă părerea lor în privința creării unei Universități în Craiova, primim și publicăm azi răspunsul d-lui General Rudeanu”, răspunsul fiind destinat „D-lui Doctor Laugier, un stăruitor de bine al Olteniei”.

revista va consemna la rubrica „Oltenia culturală” („Răbojul nostru”) reușita generalului Rudeanu – „*membriu în comitetul conducător al Societății Prietenii Științei și conferențiar mult apreciat al nostru*” –, de a înființa o „Universitate populară în Chișinău”³¹.

7. Ioan Bianu despre „școala de la Arhivele Olteniei” și datoria înființării Universității din Craiova. Discursul lui Ioan Bianu, ținut cu prilejul unei întruniri publice la Craiova, în martie 1929, „cu scopul de a promova ideea creării unui învățământ universitar în orașul nostru” – cum se consemna în nota redacției –, deschide numărul din mai-august 1929 al revistei „Arhivele Olteniei” și aduce noi speranțe în inimile craiovenilor.

Născut la 8 septembrie 1856, la Făget (jud. Alba), Ioan Bianu a fost absolvent al Facultății de Litere din cadrul Universității din București, director al Bibliotecii Academiei Române, având un rol esențial în organizarea acesteia, președinte (1929–1932) și vicepreședinte (1932–1935) al Academiei Române. A fost unul dintre principalii reprezentanți ai filologiei române, creator al școlii naționale de biblioteconomie și bibliografie. La 21 martie/3 aprilie 1904, în cadrul discursului de recepție – Despre introducerea limbii românești în biserica românilor – a vorbit despre „*limba românească, a cărei studiere și cultivare a fost ideea inițială, misiunea sublimă a înființării Academiei noastre*”, ajungând la concluzia că, „*Cele două mai înalte instituțiuni sufletești și culturale ale neamului nostru – Biserica și Academia – au în sarcina lor îngrijirea pentru buna păstrare și înțeleapta dezvoltare a acestei limbi, prin care se unesc într-un singur suflet și într-o singură viață toate sufletele viețuitoare și toate mințile lucrătoare ale neamului românesc*”³².

Prezent la Craiova alături de Gheorghe Țițeica – născut la Turnu Severin, vicepreședinte al Academiei Române³³ –, „*doi dascăli vechi care ne cheltuim viața și puterile în slujba luminării neamului nostru*”, Ioan Bianu a fost cea mai autorizată voce care a susținut în epocă dezideratul craiovenilor și a fost consemnată pentru posteritate în „Arhivele Olteniei”. Înființarea unei Universități la Craiova este văzută ca „un sanatoriu cultural național” dată fiind „atmosfera cea

³¹ „Arhivele Olteniei”, III, nr. 16, nov.–dec. 1924, p. 547 – în telegrama de răspuns a generalului Rudeanu regăsim îndemnul adresat conducerii revistei: „să păstrați totdeauna aprinsă flacăra sacră a Olteniei, din care eu aici în Basarabia nu sunt decât o modestă rază”.

³² A se vedea Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866–2016. Dicționar*. Partea I (A–L), București, Editura Academiei Române, 2016, p. 190; *Discursuri de recepție*, vol. III (1894–1906), volum îngrijit și Indice general de dr. Dorina N. Rusu, Editura Academiei Române, 2005, pp. 509–531.

³³ A se vedea, Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866–2016. Dicționar*. Partea a II-a (M–Z), București, Editura Academiei Române, 2016, pp. 757–758. După absolvirea liceului la Craiova (1885–1892), viitorul matematician a urmat Școala Normală și Facultatea de Științe la București (1892–1895). La 16/29 mai 1914, în cadrul discursului de recepție, a prezentat câteva aspecte privind activitatea lui Spiru Haret, care „va rămânea pentru multă vreme ca o pildă, ca un ideal greu de atins”, *Discursuri de recepție*, vol. IV (1907–1919), volum îngrijit și Indice general de dr. Dorina N. Rusu, București, Editura Academiei Române, 2005, pp. 463–489.

mai curat românească” întâlnită aici. Pe de altă parte, trecutul Olteniei, simbolurile istoriei de la Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul, Tudor Vladimirescu, tradițiile culturale de la Bistrița (începutul tiparului la români în 1508), Govora, Râmnicu Vâlcea, Craiova, energiile intelectuale ale Olteniei îndreptățesc o astfel de dorință. Se afirmă că Oltenia a avut școlile ei istorice – „școala lui Ștefulescu de la Jiu, școala de acum de la Arhivele Olteniei” –, care demonstrează că „aici conștiința istorică este în atmosfera generală a intelectualității oltene”.

Amintind de „marile prefaceri ale statelor și popoarelor” din perioada respectivă, constatând că noua situație „impune tuturor mari datori”, I. Bianu observa că înființarea unei universități „este pentru Craiova, pentru Oltenia, o datorie de onoare, o datorie de românism”. Se amintește că numărul foarte mare al studenților pune în dificultate Universitatea din București, iar atragerea acestora spre alt centru universitar poate să fie o soluție. În plus, „Oltenia are vecine două ținuturi românești cam uitate, Hațegul la Nord și Banatul la Apus, și alte două tot de limbă românească peste Dunăre”. În încheierea cuvântării se sublinia, pragmatic, că „pentru realizarea practică a ideii care se impune cu puterea elementară a datoriei” trebuie înțeles că statul român are „mari greutateți financiare”, așa încât toate energiile Craiovei și ale Olteniei trebuie puse în mișcare „pentru adunarea mijloacelor materiale necesare (...) Acum eroismul să fie prefăcut în generozitate, în dărnicie pentru cultura neamului în țara întregită”.

Este important de amintit că Ioan Bianu susținea, de multă vreme, necesitatea dezvoltării învățământului superior românesc. În ședința solemnă, din 11 iunie 1920, când Sextil Pușcariu susținea la Academia Română discursul său de recepție „Locul limbii române între limbile romanice”, Ion Bianu sublinia, în discursul său de răspuns: „A venit timpul când suntem datori să dăm și noi, cât mai curând și mai bogat, tributul nostru la cultura popoarelor, de la care, până acum, am tot împrumutat. Aptitudinile sufletești naturale ale neamului nostru s-au arătat puternice și bogate în toate domeniile culturii românești: artă, poezie, știință. Datoria de a cultiva aceste aptitudini, de a le face să rodească bogat și înflorit cade mai întâi asupra învățământului superior de toate felurile și în locul întâi asupra universităților” (s.n. – C.S.). Implicarea lui Ioan Bianu în acest proiect național și susținerea proiectului craiovean nu este întâmplătoare, dacă avem în vedere observațiile din vara anului 1920, care denotă o bună cunoaștere a stării învățământului superior românesc și o înțelegere deplină a nevoilor acestui domeniu: „Am avut până acum două universități trecute peste jumătate de secol de activitate. Avem acum patru. Trebuie să recunoaștem, însă – în ceasul solemn la care am ajuns – că prea puțină îngrijire s-a dat până acum celor două universități, cât și celorlalte câteva școli superioare cari au fost înființate în țară. Dezvoltarea lor, rămasă departe în urma științelor și în urma trebuințelor țării, instalațiile cu totul neîndestulătoare și înzestrarea lor săracă sunt o dureroasă dovadă despre aceasta. Prea mult ne-am lăsat să ne folosim de școlile superioare ale altor țări. Nu s-a înțeles îndeajuns până acum că exportăția de tineri pentru studiile superioare, împreună cu sumele însemnate necesare, este un sistem nepotrivit

pentru dezvoltarea culturală și a conștiinței naționale, căci, dacă mulți tineri se înapoiază cu diplome și cu cunoștințe, o bună parte din sufletele celor mai mulți dintre ei se înstrăinează, se pierd în parte sau de tot”³⁴.

Revista va publica, în 1941, la rubrica „Oltenia culturală”, un „Memoriu asupra întemeierii unei Academii de Înalte Studii Economice și Juridice la Craiova” semnat de I.N. Bianu și I. Popescu-Spineni, cu nota redacției că memoriul fusese prezentat Guvernului din 1931, dar a rămas fără răspuns. Documentul menționa date oficiale privind evoluția populației Olteniei, invoca așezarea geografică și cuprindea o analiză comparativă a învățământului superior în celelalte provincii ale României. În susținerea înființării Academiei erau aduse două categorii de argumente: „didactice” și „naționale”. Pentru susținerea financiară a acesteia se propunea o „Eforie Universitară”, cu personalitate juridică, având misiunea să strângă fonduri pentru toate cheltuielile materiale, cu excepția cheltuielilor privind personalul didactic. Statul român avea numai obligația plății salariilor celor „10–15 profesori, care fiind numiți în înțelegere cu guvernul țării trebuie trecuți în bugetul statului”³⁵.

8. Mișcarea societății „Prietenii Științei” pentru înființarea Universității din Craiova, reflectată în paginile revistei. Relația societății „Prietenii științei” din Craiova cu revista „Arhivele Olteniei” a fost benefică pentru proiectele culturale din întreaga regiune și a asigurat prezentarea constantă a acțiunilor întreprinse în susținerea cauzei academice craiovene. În anul 1925, la rubrica „Oltenia culturală”, este publicată în paginile revistei cererea semnată de dr. Ch. Laugier, președintele societății, pe care deputatul Dem. D. Stoenescu, secretarul general al societății, a înaintat-o ministrului Instrucțiunii Publice, dr. Constantin Angelescu. Sub titlul „O instituție universitară la Craiova”, textul introductiv menționa că, în ședința din 26 noiembrie (1925), societatea „Prietenii Științei” a analizat problema întemeierii „unui început de Universitate la Craiova”. S-a hotărât să se elaboreze o „petiție colectivă, spre a solicita de la craioveanul Ministru al Școalelor înființarea unui învățământ de grad superior” în Craiova și să se solicite „sprijinul parlamentarilor și corpului profesoral secundar din toată Oltenia”. În textul cererii, se punctează, inițial, că societatea „Prietenii Științei”, implicată în puternicul curent cultural oltenesc, și-a înscris în program „ca un țel realizabil, cererea de instituții superioare universitare în Craiova”.

Se apreciază că o „școală de înaltă învățătură românească” este necesară „în inima românismului”, în mijlocul Olteniei bogată „în simțiri și în cugete românești”, iar poziția geografică a Craiovei ar permite ca aceasta să fie

³⁴ Academia Română, *Discursuri de recepțiune*, XLVI, *Locul limbii române între limbile romanice*, discurs rostit la 11 iunie 1920 în ședință solemnă de Sextil Pușcariu cu răspuns de Ioan Bianu, București, Tipografia „Urbană” S. A., 1920, p. 53; Academia Română, *Discursuri de recepție*, vol. V (1919–1936), volum îngrijit și Indice general de dr. Dorina N. Rusu, București, Editura Academiei Române, 2005, pp. 109–155.

³⁵ „Arhivele Olteniei”, XX, nr. 113–118, ian.–dec. 1941, pp. 237–238.

frecventată și de tineri din „întreaga regiune a Banatului și Țării Hațegului”, având în vedere proximitatea acestora, lipsa învățământului universitar și nevoia pregătirii tinerilor. Se sublinia că înființarea unui „început de învățământ universitar, care s-ar putea traduce deocamdată prin o Academiei agricolă, industrială și comercială, printr-o Secțiune de științe politice și administrative pentru pregătirea viitorilor funcționari ai Statului, printr-un Institut electro-tehnic, o Școală pregătitoare de medicină, sau altele” era un deziderat care se găsește „în sufletul tuturor craiovenilor, în sufletul tuturor oltenilor”³⁶. În încheiere, în câteva rânduri care denotă optimism, se consemna că ministrul urma să susțină cererea primită în fața guvernului pentru a obține înscrierea primelor sume necesare „înfiptuirii acestei opere”, în bugetul anului 1926.

Peste patru ani, în 1929, la aceeași rubrică „Oltenia culturală”, semnată Fortunato (C.D. Fortunescu), sub un titlu care amintește de cel anterior și direct de problema în discuție – „O universitate la Craiova” –, este prezentată hotărârea societății „Prietenii Științei” de a relua „acțiunea de revendicare pentru Capitala Olteniei a unui învățământ superior: o facultate de litere sau de drept și o Academie Comercială”³⁷. De această dată, nota redacției avea puțin peste douăzeci de rânduri și puncta câteva argumente economice care puteau justifica un astfel de demers. Pentru început, riscând un ton critic, sunt amintite dezbaterile parlamentare și articolele din presă privind nevoile unui învățământ de calitate și situația precară a Universității din București. Se apreciază că numărul studenților care sunt înscriși este mult mai mare („de 4 ori mai mare”) decât cel pentru care infrastructura academică poate asigura condiții bune pentru educație. Un „local neîncăpător”, lipsa „mijloacelor materiale indispensabile” pun în dificultate instituția bucureșteană. În plus, viața este mai scumpă în capitală, iar cantinele și căminele studențești nu sunt suficiente. Impresia creată era că toate aceste dificultăți ale vieții studențești din capitală țării ar fi surmontate la Craiova. Opțiunea pentru structura instituției de învățământ superior era acum mai clară, încerca să țină seama „de interesele sociale și naționale ale statului”, dar era, oarecum, și „în pas cu moda timpului”. După cum se știe, deși existau eforturi pentru orientarea absolvenților de liceu spre facultățile cu profil economic sau tehnic, în realitate, cei mai mulți se înscriau la Drept (peste 40%).

Poate momentul cel mai important al demersului pentru înființarea unei instituții universitare, întreprins de „Prietenii Științei” și expus în revista „Arhivele Olteniei”, este organizarea și desfășurarea consfăturii publice din 25 martie 1929

³⁶ *O instituție universitară la Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, IV, nr. 21–22, sept. – dec, 1925, pp. 505–507.

³⁷ *O universitate la Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, VIII, nr. 41–42, ian.–apr. 1929, p. 160 – interesant este că, deși rubrica „Oltenia culturală” este semnată de C.D. Fortunescu – cu pseudonimul Fortunato –, practic, nota privind înființarea universității craiovene, ultima din rubrica respectivă, nu este semnată. În autentic stil oltenesc, nota se încheie cu mențiunea că societatea „Prietenii Științei” a decis să pornească din nou „la agitarea acestei chestiuni”, intenția fiind de a sublinia hotărârea societății de a continua acest important proiect .

de la Craiova. La rubrica „Note și comunicări” din nr. 43–44 al revistei, sub titlul „Pentru o Universitate la Craiova” este publicată „*Moțiunea votată și semnată de un mare număr de intelectuali*” la „Adunarea” organizată „în vederea solicitării unui învățământ universitar în Craiova”. Ședința a fost condusă de Ioan Bianu, secretar general al Academiei Române, și Gh. Țițeica, vicepreședinte al Academiei Române, care au luat cuvântul pentru susținerea acestui deziderat. Se consemna participarea unor parlamentari ai Olteniei, reprezentanții autorităților publice, județene și comunale, civile și militare, intelectuali din toate județele și orașele Olteniei, precum și numeroși craioveni. Președintele Societății Prietenii Științei, Dr. Ch. Laugier, a prezentat subiectul de interes general supus atenției publice și acțiunile deja întreprinse. Din cuvântările susținute de prefectul județului Dolj, Marian Baculescu, decanul Baroului Dolj, Dem. Stoenescu, prof. C.D. Fortunescu, dr. Aurelian Metzulescu, dr. Mihai Cănciulescu ș.a., s-a reținut că înființarea unei universități era de interes național, iar nu doar de interes local, „Craiova fiind punctul de convergență al Olteniei, Banatului și țării Hațegului”. Se exprima încrederea că studenții care vor urma cursurile într-un „centru pur românesc” vor avea șansa să învețe carte românească și să cunoască sufletul românesc.

Adunarea a stabilit că se vor face „toate demersurile necesare pe lângă Onor. Guvern și Parlament pentru înființarea în Craiova a unui învățământ universitar”. De asemenea, vor fi invitați „toți factorii culturali și toate personalitățile legate sufletește de Oltenia, pentru a sprijini această mișcare”. Au fost delegați patru membri din comitetul Societății Prietenii Științei – dr. Gh. Laugier, prof. C.D. Fortunescu, Dem. Stoenescu, prof. Vasulescu – să susțină și să prezinte moțiunea în fața autorităților naționale (erau menționați: Președintele Consiliului de Miniștri, Președintele Adunării Deputaților, Președintele Senatului, Ministrul Instrucțiunii Publice, precum și șefii tuturor partidelor politice – parlamentare – din țară)³⁸.

9. *Audiatur et altera pars: contraargumente contemporane.* Pledoaria pentru înființarea unei Universități la Craiova, cu argumentele susținute de „Prietenii Științei” și publicate în revista „Arhivele Olteniei”, a provocat replica presei timpului. Printre cei care consemnau contraargumentele cauzei, I. Dongorozi este cel care a scris mai multe rânduri în presa craioveană, în care atrăgea atenția asupra dificultăților inerente și exprima rezerve cu privire la necesitatea unui asemenea proiect. Născut la Tecuci, la 4 ianuarie 1894, absolvent al Universității din București, profesor de filosofie și geografie la Colegiul Național din Craiova, director al Teatrului Național din Craiova (1926–1927), unde a impus un amplu program artistic și cultural, I. Dongorozi a colaborat și la „Arhivele Olteniei”, unde vom regăsi și multe note pe marginea lucrărilor sale (C.D. Fortunescu – Note critice pe marginea cărților)³⁹. În „Note critice” – „Însemnări despre I. Dongorozi”, publicate în primul

³⁸ „Arhivele Olteniei”, VIII, nr. 43–44, mai-aug. 1929, p. 369.

³⁹ I. Dongorozi, *Ofensiva culturală*, în „Arhivele Olteniei”, VI, nr. 34, nov. – dec. 1927, pp. 486–488, scurtă analiză a factorilor culturali – școala, biserica, teatru, muzeu, cinematograf, bibliotecă; Idem, *O problemă nerezolvată încă: „Teatrul din vest”*, în „Arhivele Olteniei”, VII, nr. 35, ian. – feb.

număr din „Arhivele Olteniei” pe anul 1927, C. Gerotă menționa: „*Dongorozi e din capul locului un realist pronunțat. Adesea, apasă cu condeiul prea mult asupra realității, atunci devine rebarbativ, recrudescent – fiindcă nu tot ce e real e subiect de artă*”⁴⁰. Pentru a sublinia în continuare că acesta „are ochiul vioi, prinde amănuntele”, iar „ca formă are limba plastică, viguroasă, poetică, a lui Creangă și Sadoveanu”.

În revista „Scrisul Românesc” nr. 4/februarie 1928, sub titlul „*Universitate la Craiova?*”, I. Dongorozi ridică mai multe întrebări privind necesitatea înființării unei Universități la Craiova și înlătura multe din posibilele răspunsuri⁴¹. Se aprecia că universitățile existente în acel moment în România sunt suficiente – „*ajung și prea ajung*” –, iar problemele reale privesc „corpul dăscălesc” și infrastructura universitară – „local special, instalații, material pentru experimente”⁴². Cu privire numărul mare de studenți din universitățile naționale și riscul suprapopulării acestora, sublinia că „*aparenta congestionare se reduce de fapt la o repartizare anormală*” a acestora, iar situația Universității din București, care avea un număr foarte mare de studenți, era determinată de „mirajul Capitalei”. Cu privire la posibilitatea ca studenții care aparțineau minorităților naționale să vină la Craiova, care va avea o „influență binefăcătoare asupra formării lor sufletești”, se exprima „convingerea” că „minoritarii vor trece ca și până acum peste hotare, sau cel mult vor frecventa universitățile din orașele cu un pronunțat colorit minoritar: Cluj, Oradea-Mare, Cernăuți”. Din punct de vedere material, susținerea înființării unei noi universități trebuie să țină seama că „toate, dar absolut toate universitățile se vaită de lipsă de fonduri și se vaită zadarnic”, iar în ceea ce privește recrutarea profesorilor „greutatea este de nebiruit”. Chiar dacă „frumos și laudabil este gândul inițiatorilor”, se sublinia că realizarea acestui deziderat „nu presupune de fel urgență și mai cu seamă urgente sacrificii”. Se admite că pentru „cristalizarea prestigiului ținutului oltean într-o școală superioară” soluția cea mai potrivită ar fi „*o academie agricolă sau una de comerț*”⁴³, pentru a avea în vedere specificitatea și nevoile regiunii.

1928, pp. 83–85; Idem, *Teatrul pentru frații din Banat*, VII, nr. 36, mar.– apr. 1928; Idem, *Așezările evreești din Oltenia, după război (1920–1929)*, în „Arhivele Olteniei”, IX, nr. 49–50, mai–aug. 1930, pp. 157–175; Idem, *În ajun de Sf. Nicolae*, în „Arhivele Olteniei”, IX, nr. 51–52, sept. – dec. 1930, pp. 425–432; Idem, *Se ivesc zorile pentru românii din Jugoslavia și Bulgaria?*, în „Arhivele Olteniei”, XII, nr. 69–70, sept. – dec. 1933, pp. 427–428;

⁴⁰ C. Gerotă, *Însemnări despre I. Dongorozi*, în „Arhivele Olteniei”, VI, nr. 29–30, ian. – apr. 1927, pp. 128–129, care publică note critice despre opera lui I. Dongorozi.

⁴¹ I. Dongorozi, *O Universitate la Craiova?*, în „Scrisul Românesc”, nr. 4/ 1928, pp. 40–42. Revista literară „Scrisul Românesc”, serie veche, apare lunar în perioada noiembrie 1927 – februarie 1928, iar „Arhivele Olteniei” prezenta noua publicație craioveană sub semnătura lui C.D. Fortunescu, a se vedea și F. Firan, *op. cit.*, pp. 154–162.

⁴² În paranteză este amintită critic situația Universității din București și riscurile aferente: „Grajdurile dărăpănate de pe cheiul Dâmboviței, intitulate pompos: Laborator de Chimie, sunt un permanent atentat la viața dascălilor și studenților, și o rușine a rușinilor!”.

⁴³ Se amintea că la Timișoara era „o fărâmă de universitate” – școala politehnică –, într-un „ținut împănăt cu nuclee de minoritari”, iar „întărirea acestui bastion de cultură superioară” poate să fie o soluție din care „am avea de câștigat, din toate punctele de vedere”.

După un an, în revista „Vatra”, din 3 mai 1929, sub un titlu care amintea de cel anterior și păstra intact semnul întrebării – *Universitate în Craiova?* –, I. Dongorozi revine asupra discuției, păstrând criticile și argumentele publicate „cinstit și fără ocoluri”. De la început, avertiza că problema înființării școlilor superioare nu trebuie privită numai în legătură cu răspândirea lor la nivel național și cu numărul locuitorilor țării. Două aspecte relevante trebuie analizate riguros: toate universitățile au probleme economice, determinate de situația reală a bugetului de stat, și „toate fabrică, aproape numai lefegii”. Se reamintea că la înființarea unei universități trebuie să se aibă în vedere, „cu seriozitate și nepărtinire”, două condiții: fondurile necesare și corpul profesoral. Dacă lipsește unul dintre cei doi factori „dezlegarea problemei se amână de la sine”. În fine, este păstrată rețineră cu privire la atragerea studenților minoritari la Craiova⁴⁴.

10. Deceniul patru al secolului XX: eforturi și rezultate. La 8 decembrie 1940, la Craiova, în *Cuvântul de deschidere la seria conferințelor 1940–1941 ale Societății Prietenii științei*, C.D. Fortunescu, în calitate de președinte, amintea activitatea societății și „preocupările obișnuite” ale acesteia: organizarea de conferințe și cursuri publice, concerte, excursii, expoziții, sprijinirea diferitelor inițiative particulare, canalizarea opiniei publice. Cu acest prilej, puncta două proiecte urmărite statornic: 1) înființarea unei instituții de învățământ superior; 2) clădirea unui Palat Cultural în Capitala Olteniei. Își exprima dezamăgirea că aceste „două gânduri” pentru realizare căroră societatea „a făcut repetate eforturi”, nu erau împlinite încă: „*Pentru întemeierea unei Facultăți de Științe Agronomice or Comerciale, sau chiar a unei Facultăți de Drept, am început a milita încă de cu anul 1925, îndemnați și ajutați întru aceasta de o seamă de universitari, dintre care voi pomeni pe mult regretatul Ion Bianu. Revistele și gazetele locale au susținut și ele totdeauna asemenea drepte pretențiuni*”⁴⁵.

Discursul său devenea critic la adresa oamenilor politici care au promis în timp sprijin în îndeplinirea acestui deziderat, fără însă a întreprinde nimic: „...mai ales faptul că foștii parlamentari ai județelor Olteniei din anii din urmă, cu excepția a doi-trei, nu aveau nici în clin nici în mână cu interesele culturale ale regiunii noastre, explică de ce nu au sprijinit cu nimic pe lângă forurile competente ideea creării unei ramuri de învățământ superior la Craiova”. În final

⁴⁴ I. Dongorozi, *Vatra*, 3 mai 1929. Pentru revista *Vatra*, „tipăritură pentru popor”, care apare, cu intermitențe, în perioada martie 1929 – martie 1947, sub direcția lui Ș. Făgețel, I. Dongorozi și Al.C. Calotescu – Neicu, a se vedea, F. Firan, *op. cit.*, pp. 182–187.

⁴⁵ C. D. Fortunescu, *Cuvântul de deschidere la seria conferințelor 1940–1941 ale Societății Prietenii științei*, în „Arhivele Olteniei”, XIX, nr. 107–112, pp. 277–280, în care afirma caustic: *La 18 decembrie 1927 doi miniștri, care în perioadele electorale nu uitau a-și revendica a lor calitate de „fii ai Craiovei”, au promis înființarea unei Academii de Agricultură, cel puțin; unul a declarat chiar de la această tribună că dă „din averea sa particulară” – și se spune că este cel mai mare bogătaş din România – 100.000 lei Societății „Prietenii Științei”, bani pe care nu s-a îndurat a-i vărsa nici până în ziua de azi, onorându-și astfel o solemnă făgăduială.*

era reluat apelul pentru susținerea acestei idei, iar C.D. Fortunescu afirma speranța înfăptuirii acestei opere.

În anul 1943, la rubrica „Oltenia culturală”, revista „Arhivele Olteniei”, după ce anunța cu tristețe amânarea reînceperii conferințelor Societății „Prietenii Științei” având în vedere dificultățile perioadei respective, publica, sub titlul „Învățământ Universitar în Oltenia”, informații privind „o nouă încercare de a asocia populația olteană la revendicarea unui început de învățământ superior pentru această parte a țării”. De această dată erau implicați prof. univ. docent Mihail Cănciulescu, C.D. Fortunescu și preotul Constantin Brânzeiu, reprezentantul Mitropoliei Olteniei⁴⁶. Se menționa că în Craiova, Turnu-Severin, Râmnicu-Vâlcea, Caracal, Slatina au fost organizate întruniri publice „care au deșteptat interesul publicului”, iar autoritățile publice „au îmbrățișat și sprijinit această chestiune”. C.D. Fortunescu a documentat istoric „necesitatea și oportunitatea” înființării învățământului superior craiovean. Mitropolitul Nifon aprecia că acțiunea răspunde „unor nevoi obștești adânc simțite”, iar preotul Brânzeiu sublinia „rolul spiritual și cultural al bisericii”. Profesorul Cănciulescu a invocat „datele statisticii oficiale adânc grăitoare” și a susținut o conferință în acest sens și la București.

La rândul său, Societatea de medicină din Oltenia, anunța în paginile revistei, organizarea unui ciclu de conferințe medicale la Craiova, în perioada 25–26 martie 1943, la care a participat ministrul sănătății, prof. dr. P. Tomescu, autorități locale, corpul medical craiovean, profesori ai Facultăților de Medicină din București și Sibiu–Cluj. Cu acest prilej, prof. M. Cănciulescu a prezentat un *Memoriu asupra creării unui al patrulea centru de învățământ medical superior la Craiova*, ministrul sănătății declarând susținerea acestui demers.

Numărul din 1943 avea să fie ultimul publicat din seria veche a „Arhivelor Olteniei”. Se împlineau 22 de ani de la apariția revistei, 22 de ani de la primul îndemn publicat sub semnătura generalului Rudeanu în paginile revistei, de a înființa o Universitate la Craiova. Practic, revista a revendicat stăruitor în toată perioada apariției seriei vechi (1922–1943)⁴⁷ și a susținut argumentat necesitatea

⁴⁶ „Arhivele Olteniei”, XXII, nr. 125–130, ian. – dec. 1943, pp. 333–335. Participanți la manifestările prilejuite de sărbătorirea a 25 de ani de existență a „Cercului Medico-Farmaceutic” din Craiova, la 18 decembrie 1927, Dr. C. Angelescu, Ministrul Instrucțiunii Publice, și Dr. C. Argetoianu, Ministru al Domeniilor, și-au manifestat adeziunea la inițiativa înființării la Craiova, „a unui centru universitar unde studenții ar putea să-și asimileze un capital și de cunoștințe și de suflet românesc”, la „construirea unui Palat cultural cu o sală de conferințe, săli de muzee, biblioteci etc, indispensabile culturii poporului”. În cuvântul său, C. Angelescu a declarat că „va înscrie în programul său de activitate înființarea în Craiova, deocamdată a unui Institut de Înalte studii Agricole și Comerciale; că va dona din bugetul Ministerului Instrucțiunii suma de 500.000 lei, pentru Palatul Cultural, iar din averea personală suma de 100.000 lei, tot în acest scop”; a se vedea, I. Anastasia, *op. cit.*, p. 42, care subliniază că, deși în 1943 fusese silit să se pensioneze, C.D. Fortunescu a participat la toate întrunirile publice ținute în toate capitalele județelor Olteniei pentru susținerea înființării învățământului superior craiovean.

⁴⁷ Pentru data apariției numerelor revistei, Justin Constantinescu, Florea Firan, Tudor Nedelcea, *op. cit.*, pp. 317–319. Nu avem în vedere nr. 131–148, ian. 1944 – dec. 1946, anul XXIII–XXV (1944–1946), menționat în această lucrare.

proiectului academic din Oltenia. După 4 ani, la 21 aprilie 1947, prin legea nr. 138 (publicată în Monitorul Oficial la 25 aprilie 1947) se hotăra ca la Craiova să-și înceapă activitatea o Universitate. Chiar dacă legea era promulgată de Regele Mihai I, în România era o nouă situație politică: guvernul procomunist își începuse cârmuirea la 6 martie 1945, marea fraudă electorală din 19 noiembrie 1946 asigurase peste 80% din mandate Blocului Partidelor Democratice (B.P.D.), iar lista arestărilor politice sporea zilnic (cei mai mulți sunt țărăniști, urmați de social-democrații independenți și liberalii lui Brătianu)⁴⁸.

Textul articolului 2 din lege avea o formulare care amintea de propunerile anterioare și eforturile depuse pentru realizarea acestui deziderat: „*Universitatea din Craiova va funcționa deocamdată cu următoarele facultăți: a) Facultatea de medicină umană; b) Facultatea de medicină veterinară; c) Facultatea de științe economice, comerciale și cooperatiste; d) Facultatea de agronomie*”. Incluziunea adverbului „*deocamdată*” putea să îndreptățească interpretarea conform căreia „*pentru moment*” sau „*în mod provizoriu*” instituția avea numai patru facultăți, cu posibilitatea ca în viitor să fie înființate mai multe. Era o soluție normativă care oferea o mică recompensă pentru anii de așteptare. Dar, o asemenea interpretare s-a dovedit multă vreme prea optimistă. Trebuie subliniat că legea înființa și „*Eforia*” Universității din Craiova, un organism împuternicit să acționeze legal pentru asigurarea condițiilor materiale necesare începerii funcționării noii instituții⁴⁹. O soluție financiară preconizată de I. Bianu, în discursul din martie 1929 de la Craiova, în care susținea înființarea învățământului superior oltean. O soluție care era propusă și în memoriile publicate în paginile revistei „Arhivele Olteniei” în susținerea acestui deziderat. În consiliul general al Eforiei îl regăsim pe profesorul M. Cănciulescu, cel care susținea, în anul 1943, „*o nouă încercare*” de a înființa învățământul superior craiovean, publicată în revista „Arhivele Olteniei”. De asemenea, făceau parte din acest consiliu, C.S. Nicolăescu-Plopșor, vechi colaborator al revistei, director al Arhivelor Statului, precum și avocatul și scriitorul Petre Pandrea (Marcu), un prieten apropiat al primului director al instituției craiovene.

11. Concluzii. Inaugurarea oficială a noului centru universitar din Craiova a avut loc la 17 aprilie 1948, cu participarea ministrului agriculturii și domeniilor, prof. Traian Săvulescu, membru și președinte al Academiei Române. Se împlinea un secol de când fruntașii pașoptiști au acordat o legitimă și justificată atenție „*problemelor instrucțiunii publice*”, esențiale în procesul de formare a statului național. În Proclamația de la Islaz se consemna: „*Poporul, protestând asupra*

---

⁴⁸ Dinu C. Giurescu, *România în anii 1944–1947. Evoluția internă*, în *Istoria Românilor*, vol. IX, *România în anii 1940–1947*, București, Editura Enciclopedică, 2008, pp. 509–671. În momentul adoptării legii, ministrul educației era Ștefan Voitec, pe care Ioan Anastasia îl amintește ca „un iubit elev” al profesorului C.D. Fortunescu, care intervine pentru a-l repune în drepturile de profesor pensionar într-o perioadă în care acesta este urmărit penal, a se vedea, Ioan Anastasia, C.D. Fortunescu un spirit polivalent, pp. 228–230.

⁴⁹ Dinică Ciobotea, Ion Zarzără, *op. cit.*, p. 130.

măsurilor arbitrare și nelegiuite de a se pune taxă pe învățătură, de la crea săracul, orfanul, fiul văduvei e scos afară; protestând asupra relei cugetări de a degrada școala, decretă o învățătură pentru toți egală, progresivă, integrală pe cât va fi cu putință după facultățile fiecăruia și fără nici o plată; decretă în București, o școală politehnică, *câte o universitate în București și Craiova*” (s.n. – C.S.)⁵⁰.

Învățământul superior craiovean va fi organizat, la început, sub forma Institutului Agronomic, ce reunea două facultăți: Facultatea de agricultură și Facultatea de mașini agricole, denumită mai târziu Facultatea de mecanizarea agriculturii. Aceste structuri academice constituie nucleul în jurul căruia se va dezvolta învățământul superior în Oltenia. În anul 1951, era înființat, la Craiova, Institutul de Mașini și Aparate Electrice, care, în toamna anului 1956, a fost reorganizat în Institutul Tehnic din Craiova, cu o facultate de Electrotehnică. La sfârșitul anului academic 1956–1957, institutul a fost trecut organizatoric în subordinea Institutului Politehnic din București. A funcționat astfel până în anul 1958, când activitatea s-a fost restrânsă și, în final, s-a desființat. La 1 octombrie 1959 s-a înființat, la Craiova, Institutul Pedagogic cu durata de 3 ani, care avea în primul an de activitate trei secții: Filologie, Chimie, Științe naturale și cunoștințe agricole teoretice și practice, Matematică – Fizică și cunoștințe industriale teoretice și practice. Activitatea sa va cunoaște o reorganizare și dezvoltare importantă în anii următori. În septembrie 1966 se deschid oficial cursurile Universității din Craiova, care reunea șapte facultăți de profil universitar, agronomic, tehnic și economic și două facultăți de profil pedagogic de 3 ani. Toate structurile academice anterioare din Craiova se vor topi în structura noii entități academice, care va constitui o platformă universitară de dezvoltare fără precedent a învățământului superior oltean⁵¹.

---

⁵⁰ Ioan C. Brătianu, *Anul 1848 în Principatele române: acte și documente*, vol. I, Inst. de Arte Grafice Carol Gobl”, București, 1902, pp. 494–495; a se vedea, Dan Berindei, *Programul intern al revoluției române din 1848–1849*, în *Revoluția de la 1848 în Țările Române. Culegere de studii*, N. Adăniloae, D. Berindei (coord.), București, Editura Academiei R.S.R., 1974, pp. 35–57; C. Căzănișteanu, D. Berindei, M. Florescu, V. Niculae, *Revoluția română din 1848*, București, Editura Politică, 1969, pp. 134–135, care subliniază: „ca măsuri practice în vederea dezvoltării rețelei de școli în Țara Românească, proclamația prevedea înființarea unei școli politehnice la București, a două universități – la București și Craiova –, a câte unui liceu în fiecare județ, a câte unei școli normale în fiecare plasă și a câte unei școli primare – *incepătoare* –, în fiecare sat”.

⁵¹ Pentru învățământul superior craiovean, în perioada 1948–1966, T. Nicola, N. Novac, M. Popescu, *Dezvoltarea învățământului superior în Oltenia*, Craiova, 1979, care oferă date importante privind Institutul agronomic, Institutul de mașini și aparate electrice, Institutul pedagogic. Hotărârea Consiliului de Miniștri al R.S.R. cu privire la înființarea Universității din Craiova este redată în presa vremii pe prima pagină – ziarul „Știința”, nr. 6722 din 27 august 1965, p. 1. Presa locală prezintă constant activitatea instituției universitare: Mircea Oprean, *Reverberații. Date despre istoricul Institutului agronomic „Tudor Vladimirescu” din Craiova*, în „Ramuri” nr. 2 din 1965, p. 5; Neculce Popescu, *De la catedră la amfiteatru*, în „Ramuri”, nr. 2 din 1965, p. 8; Nicola Tiberiu, *Catedra și cerințele actuale ale producției*, în „Ramuri”, nr. 5 din 1965, p. 17; M. Barbu, *Avanpremieră universitară*, în ziarul „Înainte”, nr. 6620 din 12 iunie 1966, p. 2; *Facultățile și probele de concurs la Universitatea din Craiova*, în ziarul „Înainte” nr. 6684 din 26 august 1966, p. 2; *Prima conferință a*

În același an – în februarie 1966 –, guvernul ratifica hotărârea Prezidiului Academiei Române de a înființa la Craiova *Centrul de istorie, filologie și etnografie*, care cuprindea trei secții: arheologie și istorie; filologie; istoria artei, etnografie și folclor. C.S. Nicolăescu-Plopșor, ctitorul și primul director, îl definea ca „*tânăr vlăstar al Academiei, altoi de viță și de roadă nouă, pe buturuga străveche, cu rădăcinile adânc înfipte în pământul și sufletul iubitei noastre patrii*”⁵². Într-o scrisoare semnată la 2 martie 1967, Petru Pandrea („*Ajuns – vai! – pensionar, cu 63 anișori în spinare*”, cum consemna cu umor) amintea cu mulțumire sufletească o întrevedere cu C.S. Nicolăescu-Plopșor care se desfășurase recent la „filiala Academiei” de la Craiova, care avea sediul în clădirea Băncii Comerțului (azi, Primăria Municipiului Craiova). Scrisoarea enumera câțiva militanți pentru o universitate la Craiova în perioada interbelică. Petre Pandrea aprecia că noua instituție academică semnifica realizarea unui vechi deziderat – înființarea Universității din Craiova „*dotată cu toate facultățile*” – și sublinia: „*o cetate universitară se zidește întâi cu o Bibliotecă variată, cu cărți din epoci trecute (...). Aurul adevărat și nou sunt cele 160.000 cărți adunate de Plopșor. Susum corda!*”⁵³.

Din anul 1966, în Cetatea Băniei vor funcționa o universitate și un institut de cercetare al Academiei Române. Se împlineau 44 de ani de la primul apel publicat în revista „Arhivele Olteniei” în susținerea proiectului de înființare a învățământului superior craiovean. Cele două entități academice vor avea, în timp, un destin comun, cu interferențe și conexiuni benefice. Este demn de menționat aici faptul că în anul 1981, după o întrerupere de 38 de ani, revista „Arhivele Olteniei” își reia apariția. Această inițiativă a reunit cercetători din cadrul Centrului de Științe Sociale din Craiova, aflat în structura Universității din Craiova la acel moment, dar a implicat, în egală măsură, universitari craioveni: Ileana Petrescu, Nicolae Nițu, Gheorghe Iordache, Ion Pătroi, Virgil Joita ș.a. În Colegiul de redacție sau în Comitetul de redacție regăsim cadre didactice din cadrul Universității din Craiova, care vor semna constant, în paginile revistei, valoroase

---

Asociației studenților Universității craiovene, în ziarul „Înainte” nr. 6761 din 24 nov. 1966, p. 1; Silviu Pușcașu, *Aspecte ale cercetării științifice în învățământul superior*, în „Ramuri”, nr. 1 din 15 ian 1966, p. 19; M. Maria, *Prima teză de doctorat la Universitatea din Craiova*, în ziarul „Înainte” nr. 7157 din 6 martie 1968, p. 2; Oliviu Gherman, *Studentul de azi, cercetătorul de mâine. Puncte de vedere*, în ziarul „Înainte”, nr. 7166 din 16 martie 1968, p. 2.

⁵² Mihaela Bărbieru, Ileana Cioarec, *Repere istorice și culturale, aspirații, certitudini și perspective*. Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, instituție academică la 50 de ani de activitate, Craiova, Editura Sitech, 2015, pp. 21–25, care publică și date privind revista „Arhivele Olteniei”, pp. 329–387.

⁵³ Dinică Ciobotea, *Reflecțiile lui Petre Pandrea despre înființarea instituțiilor academice din Craiova*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C.S. Nicolăescu-Plopșor»”, II, 2000, pp. 203–205, care subliniază că învățământul superior la Craiova data din 1947, dar în anul 1966 a fost ridicat la rang de universitate, an care a reprezentat pentru Craiova împlinirea unui deziderat cultural și științific menționat încă din 1848 în Proclamația de la Izlaz. Pentru repere din istoria Universității din Craiova, Dinică Ciobotea (coord.), *Convergențe culturale și naționale în istoria Universității din Craiova*, Craiova, Editura Aius, 2008, p. 95 și urm.

studii și articole de specialitate⁵⁴. Revista „Arhivele Olteniei” era reînființată în laboratorul instituției academice pentru care pledase cu atâta ardoare în perioada interbelică: marile proiecte se întâlnesc prin oamenii care le pun în operă, depășind constrângerii și înlăturând stăvilile din diferite vremuri.

Bibliografie

- „Arhivele Olteniei”, I, nr. 2–3, iunie 1922, pp. 191–192; I, nr. 4, dec. 1922, p. 420, rubrica „Oltenia culturală”; III, nr. 16, nov. – dec. 1924, p. 547; VIII, nr. 43–44, mai–aug. 1929, p. 369; XX, nr. 113–118, ian. – dec. 1941, pp. 237–238; XXII, nr. 125–130, ian. – dec. 1943, pp. 333–335.
- Academia Română, *Discursuri de recepție*, vol. V (1919–1936), volum îngrijit și Indice general de dr. Dorina N. Rusu, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Academia Română, *Discursuri de recepțiune*, XLVI, *Locul limbii române între limbile romanice*, discurs rostit la 11 iunie 1920 în ședință solemnă de Sextil Pușcariu cu răspuns de Ioan Bianu, București, Tipografia „Urbană” S.A., 1920.
- Alexianu, G., *Repertoriu general alfabetic al tuturor codurilor, legilor, decretelor-legi, convențiunii, decrete, regulamente, etc. 1 ianuarie 1860 – 1 ianuarie 1940* publicate în „Monitorul Oficial”, colecția C. Hamangiu, Consiliul legislativ și în alte colecțiuni similare, M–Z, Monitorul Oficial și Imprimeria Statului, Imprimeria Centrală, București, 1941, p. 1752.
- Anastasia, Ioan, *C.D. Fortunescu – un spirit polivalent. Studiu monografic*, Craiova, Editura Aius, 2007.
- Avram, Cezar, *Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”*, în Dinică Ciobotea (coord.), *Convergențe culturale și naționale în istoria Universității din Craiova*, Craiova, Editura Aius, 2008, pp. 196–200.
- Baias, Flavius-Antoni, Pintilie, Constantin, *Evoluția învățământului juridic românesc în cei 100 de ani de la Marea Unire*, în „Dreptul românesc la 100 de ani de la Marea Unire”, Paul Pop, Radu Rizoiu (coord.), București, Editura Hamangiu, 2020, pp. 140–161.
- Bărbieru, Mihaela, Cioarec Ileana, *Repere istorice și culturale, aspirații, certitudini și perspective*. Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, instituție academică la 50 de ani de activitate, Craiova, Editura Sitech, 2015.
- Berciu-Drăghicescu, Adina, *Revista „Arhiva Istorică a României”*. *Documente de arhivă*, disponibil <http://lir.unibuc.ro/6-berciu.pdf>, accesat aprilie 2022.
- Berindei, Dan, *Programul intern al revoluției române din 1848–1849*, în *Revoluția de la 1848 în Țările Române. Culegere de studii*, N. Adăniloae, D. Berindei (coord.), București, Editura Academiei R.S.R., 1974, pp. 35–57.
- Bianu, I., *Pentru o universitate la Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, VIII, nr. 43–44, mai–aug. 1929, pp. 201–207.
- Brătianu, Ioan C., *Anul 1848 în Principatele române: acte și documente*, vol. I, București, Inst. de Arte Grafice Carol Gobl”, 1902.

⁵⁴ În februarie 1970, odată cu înființarea Academiei de Științe Sociale și Politice a R.S.R., Centrul de istorie, filologie și etnografie, a trecut sub coordonarea acesteia, sub numele de Centrul de științe sociale. Din punct de vedere administrativ, în perioada 1973–1989 se va afla sub coordonarea Universității din Craiova, a se vedea, M. Bărbieru, I. Cioarec, *op. cit.*, pp. 26–27.

- Ciobotea, Dinică, *Reflecțiile lui Petre Pandrea despre înființarea instituțiilor academice din Craiova*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C.S. Nicolăescu-Plopșor»”, II, 2000, pp. 203–205.
- Ciobotea, Dinică (coord.), *Convergențe culturale și naționale în istoria Universității din Craiova*, Craiova, Editura Aius, 2008.
- Congresul studențesc de la Craiova, în „Arhivele Olteniei”, VIII, nr. 43–44, mai–august, 1929, p. 523.
- Constantinescu, Justin, Firan, Florea, Nedelcea, Tudor, *Arhivele Olteniei (1922–1943). Bibliografie*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Discursuri de recepție*, vol. III (1894–1906), volum îngrijit și Indice general de dr. Dorina N. Rusu, Editura Academiei Române, 2005.
- Discursuri de recepție*, vol. IV (1907–1919), volum îngrijit și Indice general de dr. Dorina N. Rusu, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Dongorozi, I., *Ofensiva culturală*, în „Arhivele Olteniei”, VI, nr. 34, nov. – dec. 1927, pp. 486–488.
- Dongorozi, I., *O problemă nerezolvată încă: „Teatrul din vest”*, în „Arhivele Olteniei”, VII, nr. 35, ian. – feb. 1928, pp. 83–85.
- Dongorozi, I., *O Universitate la Craiova?*, în „Scrisul Românesc”, nr. 4/ 1928, pp. 40–42.
- Dongorozi, I., *Teatrul pentru frații din Banat*, VII, nr. 36, mar. – apr. 1928.
- Dongorozi, I. *Vatra*, 3 mai 1929.
- Dongorozi, I., *Așezările evreești din Oltenia, după război (1920–1929)*, în „Arhivele Olteniei”, IX, nr. 49–50, mai–aug. 1930, pp. 157–175.
- Dongorozi, I., *În ajun de Sf. Nicolae*, în „Arhivele Olteniei”, IX, nr. 51–52, sept.– dec. 1930, pp. 425–432.
- Dongorozi, I., *Se ivesc zorile pentru românii din Jugoslavia și Bulgaria?*, în „Arhivele Olteniei”, XII, nr. 69–70, sept.–dec. 1933, pp. 427–428.
- Duțu, Mircea, *Un secol de stat și drept unitar național (1918–2018). Perspective istorice cultural-științifice*, București, Editura Academiei Române, Editura Universul Juridic, 2018.
- Fortunato, *Mișcarea culturală*, în „Arhivele Olteniei” II, nr. 6, martie–aprilie, 1923, p. 148.
- Fortunato, *Mișcarea culturală*, în „Arhivele Olteniei”, V, nr. 24, martie–aprilie, 1926, p. 149.
- Fortunato, *Craiova centru universitar*, în „Arhivele Olteniei”, XVI, nr. 89–91, ian. – iunie, 1937, p. 172.
- Fortunato (C.D.F.), *Ion Bianu*, în „Arhivele Olteniei”, XIV, nr. 77–78, ian. – apr., 1935, p. 161.
- Fortunato, *Chestiunea unei Universități a Olteniei*, în „Arhivele Olteniei”, XVII, nr. 95–96, ian. – apr., 1938, p. 128.
- Fortunescu, C.D., *Cuvântul de deschidere la seria conferințelor 1940–1941 ale Societății Prietenii științei*, în „Arhivele Olteniei”, XIX, nr. 107–112, pp. 277–280.
- Gerotă, C., *Însemnări despre I. Dongorozi*, în „Arhivele Olteniei”, VI, nr. 29–30, ian. – apr. 1927, pp. 128–129.
- Giurescu, Dinu C., *România în anii 1944–1947. Evoluția internă*, în *Istoria Românilor*, vol. IX, *România în anii 1940–1947*, București, Editura Enciclopedică, anul 2008, pp. 509–671.
- Gusti, D., *Opere II*, texte stabilite, comentarii, note de Ov. Bădină și Oct. Neamțu, București, Editura Academiei RSR, 1969, traducerea realizată de Aurel Stoicanu.
- Gusti, Dimitrie, *Ideile fundamentale ale dreptului presei*, București, Editura UZP, 2021.
- Hitchins, Keith, *România 1866–1947*, București, Editura Humanitas, 2004, *Experimentul democratic 1919–1930*.

- Iancu, Ștefan, Scurtu, Ioan, *Învățământul, științele și tehnica*, în *Istoria Românilor*, vol. VIII, *România Întregită (1918–1940)*, Ioan Scurtu (coord.), București, Editura Enciclopedică, 2003, pp. 661–665.
- Iorga, N., *Partea Olteniei în literatura românească*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr. 1, ianuarie 1922, pp. 10–15.
- Iorga, N., *Regionalism oltean*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr. 1, ianuarie 1922, pp. 5–10.
- Laugier, Ch., *Primul cuvânt*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr. 1, ianuarie 1922, pp. 1–2.
- Laugier, Ch. *Iată apelul nostru trimis numai câtorva persoane și de care rugăm pe toți cititorii a lua cunoștință*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr. 1, ianuarie 1922, pp. 3–4.
- Laugier, Dr. Ch., *O instituție universitară la Craiova* în „Arhivele Olteniei”, IV, nr. 21–22, sept.–dec., 1925, p. 505.
- Lecca, Octav-George, *Familiile boierești române. Istoric și genealogie (după izvoare autentice)*, București, 1899, pp. 425–427.
- Mateescu, C.N., *Însemnări despre profesorul Craiovean Stanciu Căpățineanu*, în „Arhivele Olteniei”, IV, nr. 21–22, sept.–dec., 1925, p. 490.
- „Monitorul Oficial” nr. 126 din 23 septembrie 1919.
- Nicola, Tiberiu, Novac, Nicolae, Popescu, Marius (coord.), *Dezvoltarea învățământului superior în Oltenia*, Craiova, 1979, *Aspirații și împlinirea unui ideal*, pp. 1–9.
- Nistor, Ion, *Istoria Bucovinei*, ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, București, Editura Humanitas, 1991.
- O instituție universitară la Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, IV, nr. 21–22, sept. – dec, 1925, pp. 505–507.
- O universitate la Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, VIII, nr. 41–42 ianuarie – aprilie 1929, p. 160.
- Pentru o universitate la Craiova*, moțiune semnată de intelectualitatea craioveană în „Arhivele Olteniei”, VIII, nr. 43–44, mai–august, 1929, p. 369.
- Pop, Ioan-Aurel, „Gaudeamus igitur!”, în Vasile Pârvan, *Datoria vieții noastre*, ediție anastatică prefațată de Ioan-Aurel Pop, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2017, p. 1.
- Popa, Ioan C., *Dimitrie Gusti – savant și ziarist*, în Dimitrie Gusti, *Ideile fundamentale ale dreptului presei*, București, Editura UZP, 2021, pp. XXVI–XXXII.
- Pușcaș, Vasile, Veronica Turcuș, Șerban Turcuș (coord.), *Leadership academic clujean, 1919–2019*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2019, pp. 7–24.
- Rădulescu, A., *Cultura juridică românească în ultimul secol – Discurs rostit la 3 iunie 1922 în ședința solemnă sub președenția A.S.R. principele Carol, Academia Română, Discursuri de recepțiune*, București, Editura Cultura Națională, 1923, p. 46.
- Rudeanu, Generalul, *Universitatea Olteniei*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr 2–3, iunie 1922, pp. 259–262.
- Rudeanu, Vasile, General, *Memorii din timp de pace și război*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Dumitru Preda și Vasile Alexandru, București, Editura Militară, 1989.
- Rusu, Dorina N. *Membrii Academiei Române 1866–2016. Dicționar. Partea I (A–L)*, București, Editura Academiei Române, 2016.
- Rusu, Dorina N., *Membrii Academiei Române 1866–2016. Dicționar. Partea a II-a (M–Z)*, București, Editura Academiei Române, 2016.
- Sălăgean, Marcela, *De la Unire la consolidarea statului unitar. Măsuri legislative în „primul” deceniu interbelic (decembrie 1918 – iulie 1930)*, în *Construind Unirea cea Mare*, vol. VIII, pp. 11–47.
- Sălăgean, Marcela, *Un nou început. 1919–1939, două decenii de Universitate românească la Cluj*, în Marcela Sălăgean, Șerdan-Orga Valentin, *Înfîințarea și consolidarea*

- Universității românești din Cluj între anii 1919–1939: Facultatea de Drept*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujană, 2019, pp. 17–92.
- Statutul Societății „Prietenii Științei”*, Craiova, în „Ramuri”, 1919, pp. 3–4.
- Stoenescu, Dem. D., *Din istoricul Societății „Prietenii Științei” – Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, I, nr. 2–3, iunie 1922, pp. 191–202.
- Stoenescu, Dem. D., *Universitatea liberă*, în *Din istoricul Societății „Prietenii Științei” – Craiova*, „Arhivele Olteniei”, I, nr. 2–3, iunie 1922, pp. 203–204.
- „Tribuna Juridică”, II, nr. 41–42, duminică 19 Decembrie 1920.
- Ungureanu, Octavian, *Logofătul Teodosie Rudeanu. Un oltean guvernator al Transilvaniei în timpul lui Mihai Viteazul*, în „Ramuri”, IX, nr. 8, 1974, p. 8.
- Universitatea Liberă „Prietenii Științei”*, în „Arhivele Olteniei”, nr. 2–3, iun. 1922, pp. 256–259.
- Zamfir, Cătălin, *Istoria socială a României*, București, Editura Academiei Române, 2018.

Presă

- Barbu, M., *Avanpremieră universitară*, în ziarul „Înainte”, nr. 6620 din 12 iunie 1966, p. 2.
- Gherman, Oliviu, *Studentul de azi, cercetătorul de mâine. Puncte de vedere*, în ziarul „Înainte”, nr. 7166 din 16 martie 1968, p. 2.
- Maria, M., *Prima teză de doctorat la Universitatea din Craiova*, în ziarul „Înainte” nr. 7157 din 6 martie 1968, p. 2.
- Nicola, Tiberiu, *Catedra și cerințele actuale ale producției*, în „Ramuri”, nr. 5 din 1965, p. 17.
- Oprean, Mircea, *Reverberații. Date despre istoricul Institutului agronomic „Tudor Vladimirescu” din Craiova*, în „Ramuri” nr. 2 din 1965, p. 5.
- Popescu, Neculce, *De la catedră la amfiteatru*, în „Ramuri”, nr. 2 din 1965, p. 8.
- Pușcașu, Silviu, *Aspecte ale cercetării științifice în învățământul superior*, în „Ramuri”, nr. 1 din 15 ian 1966, p. 19.
- Prima conferință a Asociației studenților Universității craiovene*, în ziarul „Înainte” nr. 6761 din 24 nov. 1966, p. 1.
- Facultățile și probele de concurs la Universitatea din Craiova*, în ziarul „Înainte” nr. 6684 din 26 august 1966, p. 2.

